ATEITIS

LAPKRITIS – NOVEMBER 1984 VOL. LXXIV No. 9

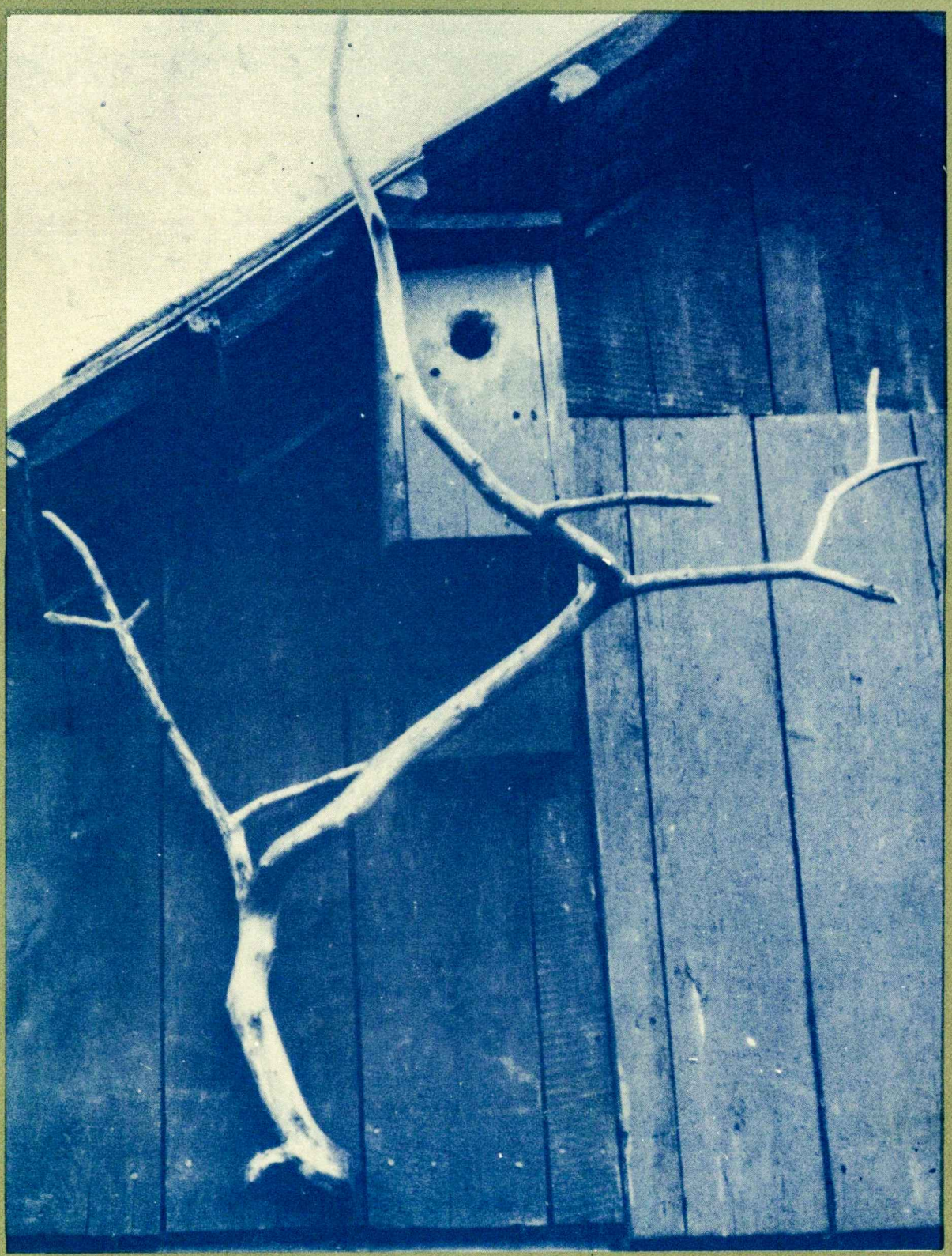

ATEITIS

ATEITININKŲ FEDERACIJOS LEIDŽIAMAS KATALIKIŠKOS-LIETUVIŠKOS ORIENTACIJOS MĖNESINIS ŽURNALAS LAPKRITIS – NOVEMBER 1984 VOL LXXIV No. 9

Vėlinės (eil.) — J. Aistis 265
Balta chrizantema Jonui Senauskui — S.P. 266
Gaila, kad ten nebuvote — J. Snks. 267
Susipažinkime: Judita Vaičiūnaitė — Pr. N. 274
Eilėraščiai — J. Vaičiūnaitė 274
Vincas Mykolaitis-Putinas ir „Sukilėliai" — R. Janulevičiūtė 276
Eilėraštis — V. Dundzila 280
Kaziukas — G. R. Petkuvienė 281
Kun. A. Lipniūno moksleivių ateitininkai pasisako — A. Jasaitytė 284
Lietuvių turtas — gimtoji kalba — B. Tamulynaitė 286
Moksleivės įspūdžiai Lietuvoje — D. Balutytė 287
VEIKLA 288

Šį numerį redagavo S. Petersonienė. Nuotraukos: Dobilas Kloveris (viršelis, 265), MAS 1984 Dainavos vasaros stovyklos foto būrelis (271, 284, 285, 292, 295, 296), R. Kubiliūtė (291), R. Vizgirdaitė (293, 194).

VYRIAUSIA REDAKTORĖ: Stasė Petersonienė, 2534 West 40th Street, Chicago, IL 60632, USA. Tel.: (312) 847-1693

REDAKCINĖ KOLEGIJA: Rima Janulevičiūtė, Ramunė Kubiliūtė, Gytis Liulevičius, Vėjas Liulevičius, Linas Palubinskas, Raminta Pemkutė, Arūnas Pemkus, Darius Polikaitis, Birutė Tamulynaitė, Arvydas Žygas.

TECHNINIS REDAKTORIUS: Jonas Kuprys

ADMINISTRATORIUS: Juozas Polikaitis, 7235 South Sacramento Ave., Chicago, IL 60629, USA. Tel.: (312) 434-2243.

Rankraščių kalbą taiso J. Masilionis. Viršelio antraštė Jono Kuprio.

Spaudos darbus atlieka Draugo spaustuvė Chicagoje. Leidžia Ateitininkų Federacija. Prenumerata metams JAV ir Kanadoje — 12.00 dol.; garbės prenumerata — 20.00 dol., susipažinimui 9.00 dol.; kituose kraštuose — 9.00 dol., išskyrus Pietų Ameriką (7.00 dol.).

ATEITIS (USPS 035-440) — a magazine published monthly, except July and August, by the Lithuanian Roman Catholic Federation Ateitis, Inc. Business address: 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629 USA. Yearly subscription in the US and Canada $12.00. Single copy $1.50. Second class postage paid at Chicago, Illinois. © 1984 by the Lithuanian Roman Catholic Federation Ateitis. All rights reserved.

VĖLINĖS

Jonas Aistis

Jos buvo rūškanos, sentimentalios
Tos paskutinės mano vėlinės Kaune —
Su apšviestais nugeltusiais berželiais,
Su lapais čežančiais, su plaukiančia minia...

Ramiai liepsnojo žvakės ir indeliai,
O pakasynų maršas, vario krūtine
Dejuodamas, graudino medžių viršūnes
Ir ašarino miglą nuo šakelių.

Be jokio tikslo eidamas per spūstį —
Nebuvo nieko ten lankyt, nei liūsti —
Prisiminiau mergaitę, mirusią kadais...

Plaukais, lyg tie gelsvi berželio lapai, —
Gražiai gėlėm papuoštą smėlio kapą
Su širdį veriančiais raudojimo aidais..

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

Balta chrizantema Jonui Senauskui

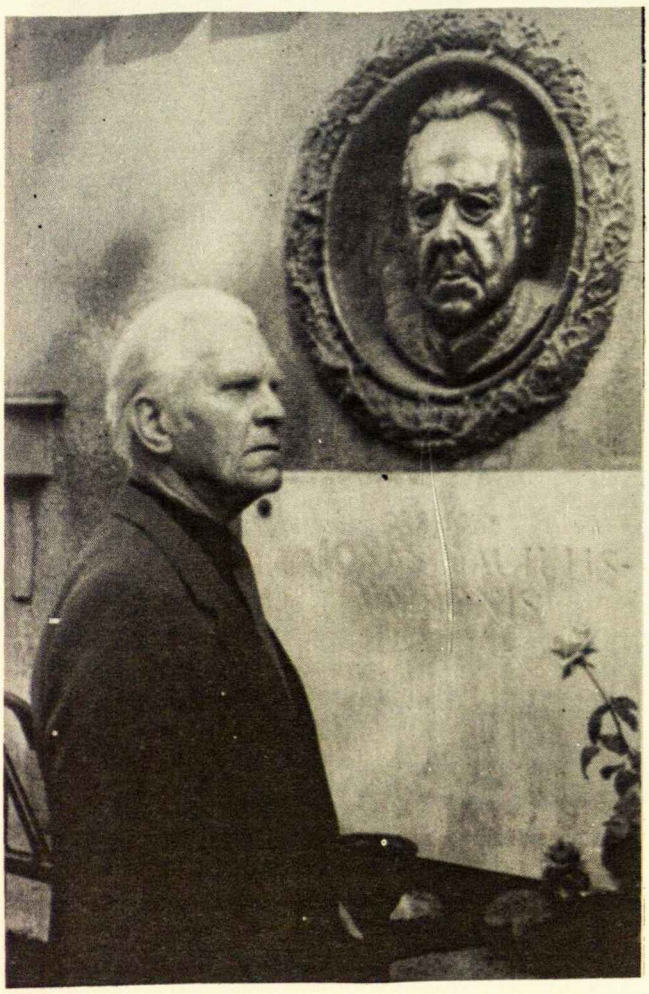

Jonas Senauskas prie Maironio antkapio šalia Kauno bazilikos (1982 m.).

Šių metų spalio mėn. minime vienerių metų mirties sukaktį, vieno ištikimiausių idėjos brolių. Tas brolis Jonas Senauskas.

Vyresniesiems ateitininkams — jis istorinė ateitininkų šeimos asmenybė, jaunajai išeivijos kartai — paskata idėjos ištikimybei.

Jonas Senauskas gimė 1911 m. gruodžio 24 d. Kudirkos Naumiestyje. Neveltui Kudirkos asmenybė Senauską visą gyvenimą žavėjo. Tėvai — darbininkai, idealistai, tėvynės mylėtojai. Motina — siuvėja, knygnešė. Tėvas — nepriklausomybės kovų savanoris. Šios rūšies darbininkai, idealistai verti ne tik paminėjimo, jie verti ir literatūrinio ir granito paminklo.

Jonas tėviškėje, K. Naumiestyje, baigia pradinę ir vidurinę mokyklą. Rygiškių Jono gimnaziją Marijampolėje baigia 1931 m. Atestate buvo sumažintas elgesio pažymys už ateitininkišką pogrindžio veiklą. (Kai 1931 m. pavasarį moksleivių ateitininkų s-gos pirm. A. Masionį valdžia trėmė iš Kauno į tėviškę, J. Senauskas, tų metų abiturientas, suorganizavo Marijampolės ateitininkus A. Masionį pasitikti geležinkelio stotyje. Už šias demonstracijas Senauskui ir kitiems moksleiviams buvo sumažintas elgesio pažymys. Kaip žinome, 1930 m. rugp. mėn. gimnazijose buvo uždarytos visos ideologinės organizacijos, taigi ir ateitininkai.)

1931 m. rudenį J. Senauskas atvyksta į Kauną ir V.D. universitete pradeda studijuoti teisę. Dar gimnazijoj stipriai pasireiškęs ateitininkiškoj veikloj, Kaune į ją ypatingai įsitraukia. Ir štai 1932-33 mokslo metais jis išrenkamas Moksleivių ateitininkų s-gos pirmininku. 1933-34 m. perrenkamas antrai kadencijai. 1935 m. per ateitininkų kongresą Telšiuose išrenkamas Ateitininkų federacijos generaliniu sekretoriumi.

Po studijų, 1938 m., įstojo į Karo mokyklą aspirantu ir ją baigė jau Antrajam pasaul. karui suliepsnojus.

Atėjo Lietuvos okupacija. Lietuvos patriotų naikinimas. Ir mūsų Senausko neaplenkė mūsų tautos genocidas: 1941 m. per Birželio trėmimus jis buvo ištremtas į baisiąją Vorkutos koncentracijos stovyklą. Ir čia iš 1941 m. su Sasnausku atvežtos grupės — 550 tremtinių — gyvi išliko tik 25. Jų tarpe ir Jonas. Savo draugams jis taip sakė: „Per visą Odisėją Apvaizdos akis lydėjo kiekviename žingsnyje". Nors Sibire išbuvo 17 m. (čia vedė žmoną lietuvaitę gydytoją. Susilaukė sūnaus Kęstučio), dvasia nepalūžo ir ateitininkiškai idėjai skatino draugus, gyvenančius išeivijoj... „jūs ten turite atidirbti ir už mus". Savo bičiuliui dr. J. Girniui 1982 m. gruodžio 15 d. rašė: „Tu rašai ne tik dabarčiai, bet ir ateičiai. Gal net daugiau ateičiai: juk idėjinė kova tęsis, kol vyks kova už žmogų". („Aidai", 1984 m. nr. 4)

Jonas Senauskas po pasikartojusio širdies priepuolio ir kraujo išsiliejimo smegenyse iškeliavo į Amžinąją tėvynę 1983 m. spalio 22 d. Palaidotas Šėtos kapinėse.

Susipažinę šiek tiek su Jono Senausko gyvenimu, šiame „Ateities" nr. spausdiname jo „Gamtos draugo" ekskursijos aprašymą 1933 m. „Ateityje".

Apie „Gamtos draugo" ekskursijas dr. J. Girnius „Aidų" 1984 m. 4 nr. šitaip rašo:

„Ypatingai reikšmingos buvo metinės „Gamtos draugo" savaitės ekskursijos nuo Kauno Nemunu per Kuršių marias iki Klaipėdos ir Palangos.

„Gamtos draugo" vardu šios ekskursijos buvo pavadintos pagal prof. Pr. Dovydaičio leidžiamo gamtos mokslų žurnalo „Kosmos" (1920-40) populiarų priedą, kuris drauge buvo ir „Ateities" priedas. Pats prof. Pr. Dovydaitis sumanė šias ekskursijas, rūpinosi jų finansavimu ir joms vadovavo kaip „gidas": kreipė ekskursantų dėmesį į praplaukiamas vietoves ir pasakojo jų istoriją. O kadangi žemyn nuo Kauno yra daug istorinių vietovių Nemuno krantuose, tai buvo keliaujama ne tik į Baltijos pajūrį, bet ir per Lietuvos istorinę praeitį. Šiuo atžvilgiu „Gamtos draugo" ekskursijos buvo tarsi tautinio auklėjimosi kursai".

„Pirmoji „Gamtos draugo" ekskursija įvyko 1932 vasarą (baigėsi trims mėnesiams kalėjimo nubausto prof. Pr. Dovydaičio areštavimu Klaipėdoje). Kadangi buvo veikiama pogrindyje, tai nė „Ateityje" nebuvo žinių iš to meto ateitininkų moksleivių veiklos. Mažai buvo užsimenama ir „Gamtos draugo" ekskursija. Turime tik J. Senausko gana išsamų 1933 vasarą vykusios ekskursijos aprašą (pasirašytą „J. Sinks") antrašte „Gaila, kad ten nebuvote. Vaizdai iš „Gamtos draugo" ekskursijos" (Ateitis, 1933, Nr. 9-10, p. 393-405). Iš šio aprašo matoma, kaip J. Sasnauskas valdė plunksną — sugebėjo vaizdingai, kone beletristiškai rašyti. O kadangi **„Gamtos draugo"** ekskursijos būdavo panašios ir kitais metais, ši J. Senausko apybraiža yra reikšminga moksleivių ateitininkų pogrindžio metų istorijai. Būtų pravartu „Ateičiai" persispausdinti šį Senausko rašinį".

S. P.

J. Snks.

Gaila, kad ten nebuvote

Vaizdai iš „Gamtos Draugo" ekskursijos „Ateitis", 1933, Nr. 9-10

Ak, ilgai neužmiršime ano šaunaus „pavandravojimo" Nemunu, Kuršių mariomis, Baltija ir Palangos pajūriu.

Negreit nustosime gyręsi malonumais ir nuotykiais, kurių tiek daug vieną po kito teko pergyventi.

O ir po daugelio metų, kada dairysimės savo albume, tarp kitų fotografijų sulaikę žvilgsnį, ilgai žiūrėsime į ekskursijos foto. Mes imsime kalbėti:

„Štai malonus mūsų ekskursijos vadas prof. Dovydaitis visų vardu sveikina Mažosios Lietuvos Patrijarką Jankų. Ana visas gausus mūsų būrys skaniai valgo vaišingos Jankaus dukrelės gamintus valgius. Ve, mes su savo vadais Nidos kopose. Čia, žiūrėk, kopų pušynų karalius briedis..." Ir t.t. ir t.t.

Kad ir tu, malonus skaitytojau, pajustum Gamtos Draugo ekskursijos puikumą, liktum nustebintas retai ekskursijose pasitaikančiu tokiu turiningumu, pabersime keletą jos vaizdo trupinių. Tiktai trupinių. Nesgi be galo sunku yra papasakoti viską, ko pilna buvo širdis, ką matė akys, kurias dainas dainavo jaunuolis, kiek, pagaliau prakaito nubėgo, kiek malonaus nuovargio mūsų jaunystė sutiko.

Liepos 4 d.

Iš vakaro suvažiavę daugiau kaip 170 ekskursantų anksti keliasi ir skuba į Kauno prieplauką. Garlaivis „Kęstutis" ramiai snaudžia drumstame prieplaukos vandeny. Giedriai pilkose miglų marškose supasi Nemunas ir žali jo krantai. Saulė, užsidengusi nestoru palšų debesų šydu, atrodo mieguista ir nepasiryžtanti perskrosti debesis.

Ant „Kęstučio" dangčio žmonių vis daugėja. Prie vienas kito rikiuojami dešromis ir kumpiais kvepią lagaminai. Tarp visų Lietuvos mokyklų atstovų maišosi malonus kun. K. Žitkus, saldainius dalija ir šne-

kina kun. Rankelė. Nematyti dar ekskursijos sumanytojo ir vado prof. Pr. Dovydaičio. Visi jo nekantriai laukia.

Buvo, regis, devinta ryto. Ties Vytauto bažnyčios pylimu pasirodė skubąs profesorius. Koks džiaugsmas. Į ateinantį profesorių sužiūro 340 akių. Įdomu, ką gi pasivėlavęs vadas pasakys.

O profesorius, lipdamas į garlaivį siauru lieptu, net nesisveikina, nieko malonaus nesako, bet griežtu balsu komanduoja: „Duokite signalą, ir tuojau vykstam".

Greit nervingai sukaukė visus nugąsdindama garlaivio sirena. Dideli ratai pasimuistė vandeny. Garlaivis ėmė krypti srovės link. Kaunas tolo, kol horizonte mėlynos miglos visiškai jį užtušavo.

Visų laukta ekskursija prasidėjo.

Ekskursantų akims atsirado gražaus darbo. Prieš mus majestotingai rymojo didžiuliai krantai. „Kalnai ant kalnų, o ant tų kalnų kalnai ir maži kalneliai!" Kiekvienam prisiminė Baranausko žodžiai. Kiekvienas gėrėjosi kalnais, prie kurių prisiglaudė trobikės, tiršti didelių pušų medynai ir margos gyvulių bandos. Dešiniame Nemuno krante, toliau, ant kalno, kyla aukštyn Raudondvario bažnyčia. Praslenka pro akis Kačerginės pušynas, pilnas ir vis pilnėjantis gražių vilų naujas kurortas. Dešinėj pusėj po valandėlės išdygsta Kulautuvos pušynai, bet jų neprivažiavę sustojame.

— Zapyškis. Čia išlipsime, — pasigirdo komanda.

Tuojau lėkštame krante išsipylė visa mūsų kuopa ir ilga vora nusitęsė krantu. Visi skubame prie prasto, apgriuvusio iš viršaus ir viduje, lentomis užkalinėtais langais pastato.

Profesorius Dovydaitis praneša, kad tai sena Vytauto laikų bažnyčia, o mums atrodo ji panaši tik į paprastą mūsų bažnytkaimių mūrinį namą. Įeiname į vidų. Čia atsiduoda puvėsiais, dulkėmis. Buvę altoriai suaižėję ir vos vos besilaiko. Sienų paveikslai nublukę. Mums rodo vietą, kur žymu aukuro pėdsakų. Matytis dūmų ruožai. Pasakoja, kad garsiojo prancūzmečio laiku šioje bažnyčioje buvusios arklidės. Tada ji daugiausia nukentėjus. Šiaipjau nieko įdomaus tylinčioje mūsų žilos senovės liudininkėj; jei ekskursijos vadas būtų nieko nepasakojęs, būtum tik nuobodžiavę besidairydami. Prie bažnyčios nusifotografuojam ir vykstam toliau.

Vėl monotoniškai pūškuoja garlaivis. Vėl pušynai, kalnai, kaimai. Iš aukšto kranto į mus ilgai žiūrėjo Vilkijos bažnyčia ir po valandos nulindo į debesis.

Rytuose dangus ima dengtis juodais debesimis. Smarkiau ima dūkti vėjas. Darosi vėsu. Ekskursantai lenda į paltus. Ima baime, kad gali lyti: pakilusią nuotaiką lietus sudrumstų. Kai kurie iš senesniųjų ekskursantų kalba: „Žinai, pernai buvo gražesnis oras..."

Bet štai du kalnai. Dideli, aukšti, gražūs žiūri į mus. Kas čia?

Ekskursijos vadas pastebi: „Veliuona. Čia išlipsime".

Einame apatine Veliuonos gatve, paskui sukame siauru keliu į pušyną ir kopiame į Gedimino kalną. Kalnas be galo status, lipti sunku. Kas greičiau? Prasideda lenktynės, ir tuojau senojo kalno viršuje dairomės į anapus Nemuną, į po mūsų kojomis dunksantį garlaivį, į vakarus, tą šalį, į kur keliaujam. Profesorius nutraukia mūsų žvalgybą, ir mes klausomės istorijos pamokos. Nuo aukšto kalno nusikeliame į žilą praeitį, į didžiojo Gedimino laikus. Mes matome didžiulias kryžeivių voras, po geležimi ir kryžiais pasislėpusias. Jos puola meškena pasipuošusį lietuvį, bet atšoksta, kraujais suvilgę baltąjį kryžium papuoštą apsiaustą. Lietuviai narsūs. Jie saugoja savo Veliuoną. Jie aukoja savo gyvybes už dievų buveinę. O už visus narsiausias Gediminas. Bet kryžeiviai — klastingi, jie moka apgauti, jie geresnius ginklus pasigamino, o šių lietuviai dar nepažįsta. Ir sykį, pavartodami paraką, jie mirtinai sužeidžia mūsų kunigaikštį. Ir lietuviai pila kalną, kurio aukštumu mes dabar stebimės. Ir būtume ilgai pasilikę šioje puikioje vietoje, bet dangus prapliumpa riešuto didumo lašais. Bėgame, slepiamės. Vieni susirenkame prie klebonijos, kiti tiesiog į bažnyčią. Šiuos paseka kiti, ir pirmąsyk visi bendrai pasimeldžiame. Gražiai skamba didinga „Marija, Marija..." Veliuonoj dar gauname skanaus pieno ir bulkučių. Pasisotinę grįžtame į garlaivį.

Pravažiuojame pro vietą, kurioj buvo sužeistas Gediminas. Prof. nupasakoja jo mirties aplinkybes, paskui rodo į kairėj pusėj esančią Zanavykiją; matyti dvarai, kaimai. Čia, tame gaiviame ir derlingame slėnyje, puikiai gyveno dvarininkai — lenkai, vokiečiai ir kt. Jie smaugė baudžiauninkus, bet taip pat statė bažnyčias, puikius palocius ir t.t.

Bet įdomiausia viename iš dvarų — Zamkuje. Zamkus greičiau pilis, negu dvaras. Čia riogso didžiuliai rūmų griuvėsiai. Šalia stovi bokštai, o jų viršuje gandras susukęs lizdą. Rūmai kelių aukštų. Labai įdomu pamatyti viename tamsiame kambary esančią angą į rūmų kalėjimą. Baisu ir nepaprasta. Skylė prižėlusi kerpių, akmens drėgni ir žaliai apgliaumiję. Nėra jokių grindų. Vargšai, gyvi numirėliai buvo tie žmonės, kurie būdavo uždaromi šiame, anksčiau gal kiek geriau atrodžiusiame, rūsy.

Dabar Zamkus priklauso vienuoliams salezičiams, kurie jį gavo iš kun. Petraičio, dabar jau mirusio. Tai įdomi pamatyti vieta ir tik reikia stebėtis, kodėl ji taip nepopuliari...

Mūsų „Kęstutis" vijosi saulę, kuri bandė tūpti Nemunan. Ir mūsų galvose ėmė kilti mintys — kur nakvosime? Imta kalbėti, kad važiuojame į Rotulius, į kaimą netoli Jurbarko.

Tada, kai saulė nuo horizonto šaltu žvilgsniu į mus žiūrėjo, viename kalne, aukštai, pamatėme plačiabrylę skrybėlę, paskui pasirodė stambi žmogaus figūra.

— Daktaras! — sušuko kai kurie.

Tai buvo dr. Ambrozaitis, atėjęs mūs pasitikti.

— Valio! Valio! Valio!

Visi, kiek galėdami, šaukė iš džiaugsmo, nes dr. Ambrozaitis — didelis mūsų ekskursijos geradaris,

Moksleivių ateitininkų sąjungos centro valdyba 1933-34 mokslo metais: iš kairės pirmoje eilėje sėdi pirmininkas J. Senauskas, prof. Pr. Dovydaitis ir dvasios vadas kun. K. Žitkus, antroje eilėje — A. Šidlauskaitė, V. Maželis, Pr. Butkus, O. Penkauskaitė (Girniuvienė) ir Pr. Sližys.

pirmasis davęs mums nakvynę. Greit išlipame iš garlaivio ir ritamės vienas už kitą greičiau į Rotulius. Štai ir jie. Subėgame į dr. Ambrozaičio kiemą.

Brolyti mano! Tokio kiemo mes dar nematėm: tyso kokių 40 metrų stalas, o ant jo (bra, net saldu darosi) kumpiai, gira...

Šeimininkas kviečia valgyti.

— Kodėl ne? Malonu.

Ir nieko nelaukdami kimbame į gardumynus. Tuoj atsigauname: ir šilčiau pasidaro, ir nuotaika pasitaiso.

Vos tik pavalgome, štai ir naujas malonumas: dr. Ambrozaitis praneša, kad ant vieno aukšto kalno prie Nemuno susirinksime pasišildyti prie laužo.

Prie laužo? Stebimės nauju nelauktu, nenumatytu siurpryzu ir geraširdžiu (taip vadino visi dr. Ambrozaitį) šeimininku. O kol netamsu, kieme sustoję išklausome antrąkart ekskursijos laikraščio „Špilkuoto Menturio" naujienų.

Paskui atėjo maloniausia pirmos dienos valanda.

Susirinkome viename kalne, prieš kurį, nulinkusios nuo dienos vėjų, klūpojo girios ir tyliu čiurlenimu meldėsi gigantas Nemunas. Atėjome atsisveikinti pirmos ekskursijos dienos ir linksmai sutikti tamsios, mėlynos nakties, pasveikinti didelio, raudono, iš Nemuno kylančio mėnulio ir žvaigždžių. Reikėjo džiaugtis, krykštauti, šokinėti, tačiau kažkas neleido. Užliepsnojo laužas. Didžiulės ugnys kilo aukštyn ir norėjo nugalėti naktį. Ore žaižaravo kibirkštys. Buvo nepaprastai gražu. Kylanti liepsna kėlė širdį. Visi, 170, spontaniškai uždainavo: „Nebeužtvenksi upės bėgimo". Buvo graudu, didinga, miela čia drąsiai dainuoti, dainuoti prie laužo, šalia sidabrinio Nemuno, nes ten — Pilviškiuose, Rietave, Giedraičiuose, Rokiškyje, Mažeikiuose, Kaune... — negi taip entuziastiškai ir dar viešai dainuosi... Daina, galingai kilus, staiga nutrūko. Tylu. Tik deganti smala pyškėjo, ir toli kaime kažkas dainavo. Į šią jaudinančią tylą tyliai įsiliejo dr. Ambrozaičio gražus tenoras ir ėmė skambėti žodžiais. Tie žodžiai buvo karšti kaip liepsna, malonūs kaip lakiojanti kibirkštis, žavingesni už puikų vaizdą po mūsų kojomis. Jie nunešė mus į miestus, kur, šalia blizgėjimo ir šviesos, gilioje tamsoje yra tiek purvo. Jie parodė vargo liūne mirštantį darbininką. Jie atvedė prie jauno vaiko, kuris šaukia „leiskite gyventi" ir miršta gal dėl to, kad gražiausioje miesto gatvėje per daug niekingos prabangos. „Jums turi rūpėti socialinis apaštalavimas", taip baigė dr. Ambrozaitis. Vėl suskambėjo daina. Paskui visi sukibome žaisti. Naktį mums nepažįstamoj vietoj dainavome „Pasėjau žilvitį tėvelio sodely" ir jautėmės kaip savo mokyklos salėj. O kai baigė gesti laužas, susirinkome su juo atsisveikinti. Čia vadovaujami kun. Žitkaus pasimeldėme ir Dangui atsidėkojome žavinga giesme. Nemuno krantų kloniuose nuskambėjo „Marija, Marija" ir nuplasnojo aukštyn su laužo dūmais.

Malonioji valanda nutrūko. Po pusvalandžio jau snaudėme šiauduose. Pro miegus vaidenosi degantis

laužas ir į jį panašus mūsų gyvenimas.

Liepos mėn. 5 diena.

Lendame iš šiaudų. Prausiamės, šlipsus ir rūbelius taisomės. Paskui vėl visi dumiam į dr. Ambrozaičio kiemą. Ant stalo laukia pusryčiai. O, kaip skanu! Bet ir gaila, nes tuoj, pusryčiams pasibaigus, einame panemunėmis į garlaivį. Prieš išeidami gerųjų šeimininkų sveikatai sugiedame „Ilgiausių metų".

Garlaivis vėl pūškuoja. Bet šiandien mums daug geriau sekasi: saulė spirgina, vėjelis šiltas vos vos plevena, dainuoti sekasi: geriau kaip vakar, nes dirigentas, linksmasis kun. Adolfas iš Pasvalio, ne tik gerai diriguoja, bet ir saldainiais vaišina.

Praplaukiame Sudargą, Smalininkus. Nuo čia atsiduriame tarp dviejų valstybių — iš kairės raudonuoja Vokietija, iš dešinės Lietuva. Viename ir kitame krante pilna įdomybių — sunku jas suregistruoti. Dabar plaukiame tiesiog į Bitėnus ir Rambyną. Prieš mus dar išdygsta Ragainė, gana didelis Prūsų miestas. Nenune maudosi ragainiečiai. Vieni mus sveikina, kiti grūmoja. Nardo laiveliai, pasipuošę svastikos ženklu.

12 valanda. Garlaivis eina tiesiog prie kranto. Čia jau Bitėnai, Martyno Jankaus kaimas. Išlipame ir gražiai susirikiuojame, kad geriau sektųsi dainuoti, kad gražiau pasveikintume žilagalvį veteraną. Nueiname į jo ūkį ir randame senelį su savo artimaisiais prie vartų. Jis maloniai sveikinasi su mūsų ekskursijos vadu prof. Dovydaičiu ir kt. vyresniaisiais, leidžia mums užeiti į jo kiemą. Tvarkingai sustoję klausome p. Dovydaičio sakomos kalbos, kuria jis mums pristato Martyną Jankų, šiais metais dvigubo jubiliejaus proga. Senelis Jankus dėkoja, šypsosi. Mums iš džiaugsmo net ašaros byra: įsivaizduokite, mes turime laimės matyti vieną iš tų, kurie žiebė nepriklausomybės aušrą. O ta laimė vis didėja. Mus kviečia užeiti į vidų, kur būdavo sukrauta „Aušra", ten gauname pasirašyti milžiniškoj knygoj, kurioj pasirašo visi Rambyno ir Jankaus svečiai. Kai kurie ekskursantai susiranda pernykščius parašus ir džiaugiasi vėl galį įamžinti savo buvimą toje vietoje, kur, anot Jankaus, bočių dvasios sklinda. Pasirašymo ceremonija užtrunka visą valandą. O po to p. Jankus ir p-lė Elzė Jankutė skaniais ir turtingais valgiais vaišina išalkusius ir šilimos suvargintus ekskursantus. Smagiai kaitina saulė, kieme stalai, kvepia liepų žiedai. O čia į senuko Jankaus namus ir kiemą mes savo jaunystę atvežėm ir dainuojame, juokaujame, kalbamės. Ak, čia geriau buvo kaip namie. Joks rūpestis nevargino, kaip mokslo metais. O kad pavalgėme...

Po pietų su pačiu Jankumi, dainuodami ir klegėdami, traukiame į Rambyną. Mūsų dainos siūbuoja pušis, lekia per Bitėnus tolyn į Mažąją Lietuvą.

Atvykę į Rambyną, sustojame ties ugniakuru ir klausomės dr. Ambrozaičio kalbos. Klausėsi jos ir senukas Jankus. Paskui sukėlėme garbingam aušrininkui, Klaipėdos vaduotojui, dideles ovacijas. Mes buvome laimingi, kad gavome jį, 75 metų sukaktuvininką, panešioti ant rankų tame kalne, prie kurio jis veik visą savo gyvenimą praleido, iš kurio savo darbui stiprybę sėmė. Čia visų įdomiausia buvo, kai išgirdome paties Jankaus žodžius. Galiausiai ekskursijos vardu dvi mergaitės įteikė ekskursijos metu pagamintą dovaną — išsiuvinėtą paveikslą, kuris vaizduoja žilą senelę, bemokančią vaikaitį skaityti. Paveikslas turėjo simbolizuoti Jankaus darbą, kada jis, leisdamas „Aušrą", mokė lietuvius tėvynės meilės. Jankus drebančia ranka paėmė dovaną, o mes užtraukėme Lietuvos Himną. Tai buvo ypatingas momentas. Ne vienam iškrito ašara. Ašara ypatinga, nes verkė iš džiaugsmo.

Garlaivis vingiuoja vis platėjančiu Nemunu Tilžės link, ir valandos, Rambyne su Jankumi praleistos, virsta į malonų prisiminimą, lyg gražų miražą. Dar ilgai matėme Rambyno kalno šlaite baltuose rūbuose p. Jankaus dukterį ir kelias plazdenančias skareles. Jos sakė mums sudiev ir iki pasimatymo. Malonu buvo žiūrėti į Rambyną, dvasios milžiną Lietuvai davusį. Neapsakoma laimė turėti tokią vietą. Rambynas — tėvynės meilės kalnas.

Bet skaudu buvo dairytis po kairį Nemuno krantą. Lietuviškame dirvone matėme vokišką batą, užtrinantį tokius puikius senovės palaikus, kaip Rambynas. Dar liūdniau pasidarė, kai tame krante į mus, visai nepažįstamus, buvo taikomi grūmojimai.

Tilžė.

Matyt, gražus, švarus ir tvarkingas miestas slenka pro mūsų akis. Panemunė pilna besimaudančių. Ir vėl čia jausti vokiečių kvapas ir agresyvi dvasia. Žinome, kad jų tarpe yra ir lietuvių, tačiau jie ramūs ir negali sudrausti šokinėjančio hitlerpatriotizmo.

Praplaukiame vieną tiltą.

Artėjam prie antro ir sukruntame sugiedoti Lietuvos Himną. Mat, norime prieš vokišką kumštį pastatyti pasiryžimą, drąsą kovoti dėl taip bjauriai mindžiojamų teisių. Už dainą likimas mums atlygino retu momentu.

Pravažiuodami antrąjį tiltą, matėme juo vaikštinėjant keletą žmonių. Staiga vienas apystoris ponas pribėga prie tilto krašto ir sušunka: „Sveiki, lietuvninkai". Visiems nuostabu ir keista. Kas čia? Kas čia? Jis, mus pasveikinęs, perbėga į antrą tilto pusę ir mojuoja skarele. Mes atsakome. O jis buvo Jagomastas, Tilžės lietuvių šulas.

Ilgai dar kalbame apie Jankaus ir Jagomasto tėviškes. Taip norėjosi su jais būti, tačiau ir juos pavogė horizontas, kaip ir visą Nemuną nuo Kauno ligi Rusnės.

Mes jau, supraskite, Rusnėje. Nemunas čia platus ir vis labiau platėja. Pagaliau mes jau nematome Nemuno kraštų. Visai arti Kuršių marios. Garlaivis šokinėja bangomis ir siūbuoja. Kai kurie ekskursantai negali žiūrėti į vandenį ir gailisi Nemuno, kuriuo taip jauku plaukti. Baimei išblaškyti, nuteikti, palinksminti ir pravirkdinti išeina trečias „Špilkuoto Menturio" nr. Rašo jis apie įspūdingą nakvynę Rotuliuose, apie tai, kaip prof. Dovydaitis raitas ant jaučio iškeliavo į laukus vasarojumi pasigėrėti; apie tai, kad vieno ekskursanto lagamine staiga sugiedojo gaidys, kuris buvo nedakeptas ir atgijo...

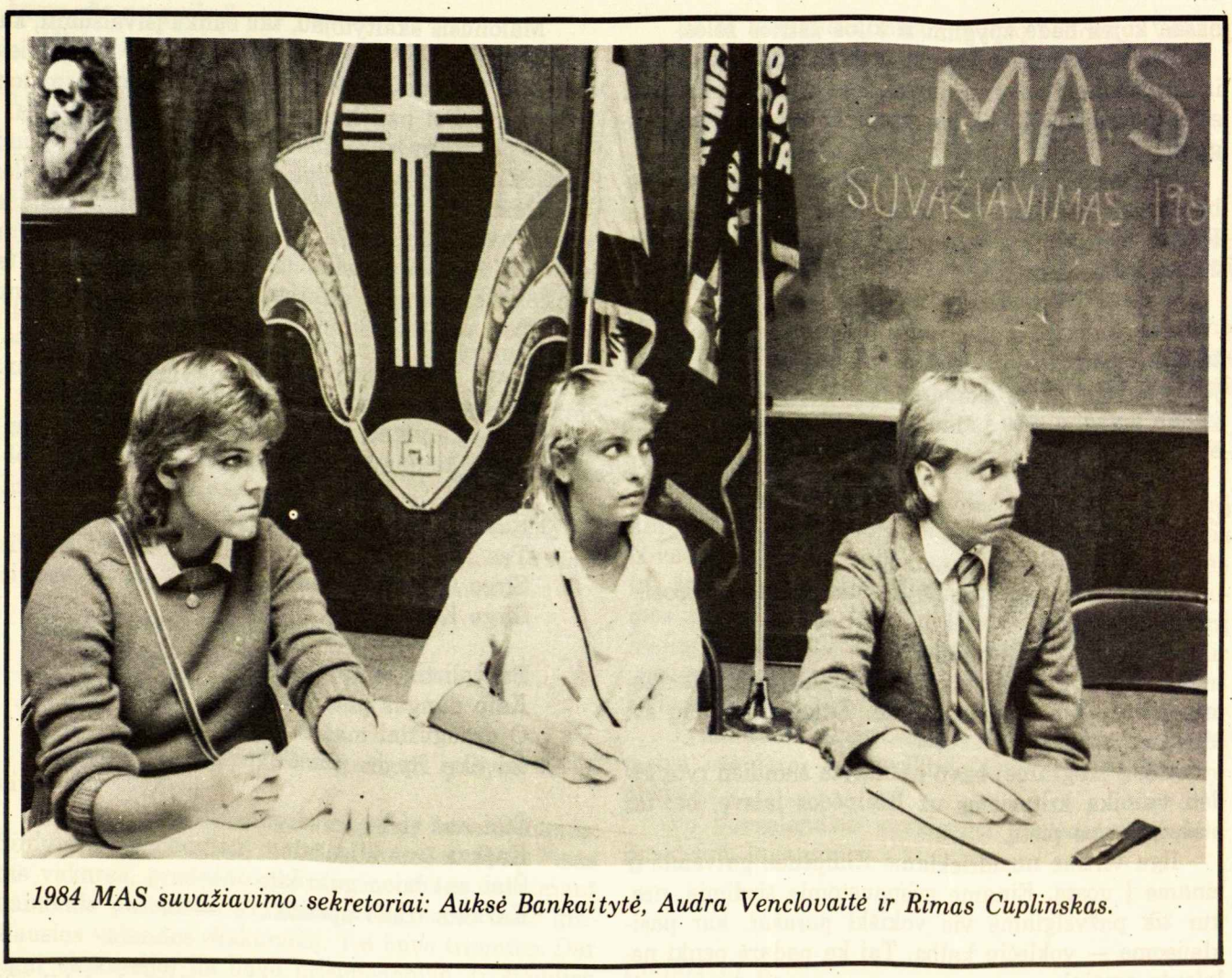

1984 MAS suvažiavimo sekretoriai: Auksė Bankaitytė, Audra Venclovaitė ir Rimas Cuplinskas.

Linksma ir gera. Niekas nežiūri į banguojančias Kuršių marias, o jos tik siūbuoja, tik verčiasi, rodos, ims ir praris mūsų „Kęstutį". Naktis juoda kaip čigonas.

Bet ve ir Nidos žiburiai. Sustojame 11 valandą naktį. Nida miega. Mums užgina dainuoti.

Po valandėlės traukiame nakvoti į vilą kaip ir visi ponai. Mes pataikome į sodelį, pilną staliukų, kurie sudėti po medžiais. Ką gi, sėdame. Storas, dideliais ūsais šeimininkas klaipėdiškai prakalba ir žada duoti pieno su „zemeliais". Nustembame, kas tie „zemeliai". Pasirodo labai paprastas daiktas — paprasti lietuviški pyragėliai. Gauname pieno, geriame ir stebimės, kad visur taip puikiai sekasi, kad visur valgydina. Ak, ir malonumas didelis ta Gamtos Draugo ekskursija.

Mūsų antroji diena pasibaigia iškilminga ir tradicine ekskursijos giesme „Marija, Marija", kuri nuaidi per miegančią Nidą iš sodelio, kur jos čia niekas, girkšnodamas alų, nebegirdi.

Liepos 6 d.

Rytas, nu, tikrai auksinis.
Išeiname žvalgytis po Nidą.

Nida — žvejų kaimas, prisiglaudęs Kuršių marių krante. Čia didžiausia ramybė. Prie vilų ir namų įvairu. Dešinėje Nidos pusėje didžiuliai smėlio kalnai. Žiemą čia tik žvejai gyvena. Vasarą privažiuoja daugybė vasarotojų iš Lietuvos, Vokietijos, Anglijos, Švedijos ir kt. Čia, malonus skaitytojau, kai kurie iš mūsų matė Nobelio premojos laureatą Tomą Mann'ą. Čia šią vasarą galėjai matyti tau gerai žinomą Maksą Smelingą. O daugelį vasarų anksčiau čia viešėdavo iš ekrano pažįstamas Jonas Možuchinas. Šalia visų garsenybių čia gali matyti tokį daiktą, kurio kitur niekur nerasi; gali matyti briedžių, kurių vieną, tiesa, ne Nidoj, bet Klaipėdoj ekskursijos fotografai nufotografavo.

Nidos gamta — stebuklas. Milžiniški smėlio kalnai keliauja iš vienos vietos į kitą, kaip žmonės. Į vieną tokį kopų kalną ekskursantai turėjo progą lipti ir išbandyti jėgas kalnų sportui. Gražu buvo žiūrėti, kaip sunkiai kopė ekskursantai, šiaip, rodos, ir jauni, ir stiprūs, ir greiti. Mat, į smėlį klimpsta, o kalnas nuostabiai status ir aukštas, rodos, 60 m. Tai pati aukščiausioji kopa, kuri už tai ir vadinasi Didžiąja Kopa. Kitos mažesnės, bet jų daug, ištisi tyrai. Kai į jas patenki, tai nejučiomis prisimeni Saharą ir jos keleivių vargus.

Tačiau slenkančiosios kopos labai kenkia gyventojams, atneša netikėtumų, pavyzdžiui, užpusto. Jas išmislingi žvejai jau seniai nori suvaldyti, užsodindami pušų mišku. Tokio miško šiandien gali daug matyti. Ten kopos ramios, vėjas jų nežarsto. Miškas jau pusėtinai paaugęs. Jame ganosi gyvuliai ir laksto briedžiai.

Ir mes lindome per tokį mišką. Skaudžiai mūsų

basas kojas badė spygliai ir kitos aštrios žolės.

Bet nesinorėjo skirtis su šiuo egzotišku kampeliu ir išvažiuojant pavydu darėsi, kad daugelis, žinoma, storesnėmis kišenėmis čia pasilieka su saule padraugauti.

Trečiosios dienos popietis. Mūsų „Kęstutis" siūbuodamas pūškuoja į Preilą, paskui į Juodkrantę. Preiloj ėjom žiūrėti briedžių, o Juodkrantėj susipažinom su vasarotojais.

Vakare jau buvom Klaipėdoj.

Čia, nuoširdžių klaipėdiečių sutikti, sustojom Vytauto D. Gimnazijoj, ilsimės, vėl geriam pieną (tokia jau pieniška mūsų ekskursija), malonios mergužėlės gauna lovas, o mes į šiaudus sugulame pergyvenimų sapnuoti.

Liepos 7 d.

Ir vėl sekasi kaip pasakoj.

Mėlynas dangus. Saulė karštai rytuose šypsosi.

Pusryčiai.

Visai taip, kaip namie.

Šiandien turime puikią progą pasimelsti. Renkamės į bažnyčią, klausome kun. Žitkaus laikomų šv. Mišių.

Mūsų programoj buvo numatyta šiandien rytą uždėti vainiką kritusiems už Klaipėdos laisvę, bet tai atidedame po pietų.

Ilga virtine nusidriekiame Klaipėdos gatvėmis ir einame į uostą. Einame suspaustomis širdimis, nes, kur tik pažvelgiame vis vokiški parašai, kur pasiklausome — vokiečių kalba. Tai ką padarė penki nelaisvės amžiai.

Uoste šiandien yra vokiečių mokomasis karo laivas — kreiseris. Sako — leidžia pamatyti. Nagi šuniškai įdomu. Tokia proga! Bet mus sustabdo pasienio policininkas ir pastebi:

— Ponai, laivas tuoj išvyksta, apžiūrėti negalima.

— Mes iš provincijos...

— Vistiek.

Toli buvo matyti nemenkas geležies kalnas, tasai laivas. Margai vilkti jūrininkai atsivedė prie jo savo „pažįstamus", tik tuos ir leido. Didelė minia „patriotų" grūdosi už uosto tvoros.

Tik kai laivas pasijudino, ši minia atidarė gerkles, languose pasirodė skarelės; viename balkone plevėsavo didelė paklodė. Vadinasi, sudie, tautiečiai vokiečiai!

Uosto, be to, pilna nedidelių laivų. Dirbo keli kranai, kraudami prekes. Jas dėjo į čia pat esančius sandėlius.

Bet visa taip buvo neįdomu, nes saulės ugnis buvo privarginus ligi gyvo kaulo.

Paaiškėjo, kad iš mūsų popietinės programos išimta kelionė į jūras, ir ji vyks tučtuojau. Mus pagavo maža panika. Visiems prieš akis atsistojo jūrų ligos baisas. Pavojus netekti pusryčių ne tiek baisus, kiek nemalonus. Bet ką darysi, nepatogu pasirodyti bailiu. Lipame į nedidutį „Šlikmaną" ir važiuojam.

„Šlikmanas" liuoksi per bangas vis tolyn nuo kranto. Savijauta visai kaip sūpuoklėse.

Malonusis skaitytojau, tau sunku įsivaizdinti, kas yra jūrų liga, jei tu marių nematei ir laivu nė dviejų valandų nevažiavai. Manote, kad tai gana nemaloni procedūra. Bet patirkite. Pamatykite. Tai kas kita.

O patirti buvo galima. Štai keturi ar penki jaunikaičiai nuliūdę, vaško spalvos veidus nukorę per laivo kraštą, švininėmis akimis varsto žalias bangas. Jiems baisiai gaila jūrai atiduotų pusryčių, o taip gardu buvo valgyti kiaušinienę. Ve, dar kelios mūsų talentingo ekskursijos dainiaus eilutės apie iškylą numylėtose mariose. Bandykite įsivaizduoti...

Kai į jūres mes išvykom,
Baisiai keikėmės ir pykom.
Kai kas manė, kad iš anksto
Jūrės kaulus žmogui lanksto.

Kas tik rodė jūrėms špygą,
Tas tuojau pamatė Rygą,
Sirgo Ona, sirgo Lionė,
Sirgo Kostė, sirgo Bronė.

Pasvalietis matė pirmas,
Kaip dangus patapo širmas.
O draugužiai mažeikiečiai —
tai tikri Rygos piliečiai.

Štai ant vieno laivo galo
Kažkas ėmė ir sušalo.
Štai ant laivo galo kito
Kažkam trūko apetito...

Dėl to žemė pasidarė tokia maloni, kad kilo didžiausias troškimas spjauti į marias ir grįžti. Ir daugelis iš mūsų buvome laimingi, kai „Šlikmanas" atsirėmė į uosto molą. Pasakyti negalima — reikia pergyventi, kaip gera vaikščioti po žemę grįžus iš jūrų, nors saulė spirgius kepa, nors kojos nutirpusios iš nuovargio.

O tikrai laimingi buvome šios dienos vakarą. Nužygiavę į kapus ir išklausę prof. Dovydaičio kalbos, uždėjom vainiką kritusiems kovoj dėl Klaipėdos laisvės. Paskui per pušynus keletą kilometrų traukėm pajūriu. Ten vienoje viloje, vokiškai „Strandviloj", Klaipėdos lietuvių dalis surengė mums vakarienę. Susirinkome į didžiulę ir gražią vilos salę. Visur čia žėri, šviesios lempos žiba. Susėdome prie stalų, apkrautų buterbrodais ir kava. Taip ir rodosi, jog tuoj ateis mama, broliai, namiškiai, jauku ir gera. O nuotaika metrais kyla. Štai ateina mūsų rėmėjai. Entuziazmas. Aplodismentai. Ovacijos. Malonu matyti žmones, kurie čia, Lietuvos krašte, mus supranta ir mums padeda. Mūsų vadai klaipėdiečius pakvietė į garbės prezidiumą. Už vieno sėdasi kun. Petkus, Kazėnas, Skladauskas, Pocius ir kt. Jie mus sveikina, mes džiaugiamės. Įmanytume — ant rankų juos panešiotume. Bet mes vietoje to gražiai padainavome. Mūsų vardu žodžiu padėkojo ir ta proga turiningas kalbas pasakė prof. Dovydaitis ir dr. Ambrozaitis. Entuziazmo pagauti sudainavom Tautos ir Gamtos „Draugo himnus. Paskui mūsų jauni poetai, rašytojai paskaitė „Špilkuoto Menturio" 4 nr... Paskui pasišo-

kome. Ar ne puiku?

Bet dar ne viskas.

Išeiname iš „Standvilos". Lendame pro pušis ir krūmus į kelią pauosčiu.

Štai visame puikume sužvilga marios. Vanduo, kurs taip kunkuliavo dieną, dabar ramus ir lygus. Toliau dunkso Smiltynės siluetai. Dar toliau, kažkur už Smiltynės, kyla mėnuo ir lieja auksinę juostą nuo kranto ligi nematomai tolybei. Vaizdas pavergiąs.

Ir nenuostabu, kad visi romantikai ar realistai įpuolė į susižavėjimą. Net dr. Ambrozaitį pagavo šišas: jis ėmė improvizuoti. Jis nutildė dainininkus ir kalbėjo:

— Žiūrėkit į tą auksinę juostą. Ji panaši į žmogaus gyvenimą, kuris, kaip ši juosta krante, prasideda žemėje ir išnyksta kažin kur toli, kaip ši ugnies linija juoduojančio vandens plotuose...

Susimbolinta mėnulio juosta mums dar labiau patiko, ir mes, ja gėrėdamiesi, dainavom ilgai ir iš visos širdies. Be to, ir mūsų daina buvo graži...

Aš nueisiu ant kalno,
Pažiūrėsiu į jūres,
Kur vanduo liūliuoja,
Levendrėlė siūbuoja...

Skraidė šie žodžiai kvepiančiame pušyne ir judino jūrų vandenį.

Ak, kas sugebės aprašyti įspūdį ir malonumus. Širdyje buvo daugiau, negu galima pasakyti. Visas tas vakaras, pradedant entuziazmu viloje ir baigiant dainomis pasakiško gražumo naktį, buvo bene gražiausios valandos ekskursijoj. Tai buvo triumfas. Dar ilgai ekskursijoj jis buvo prisimenamas. Ir šiandien jis žais, kaip pasaka.

Už visa tai dėkui broliams lietuviams Klaipėdoj.

Liepos 8 d.

Kitą dieną po pietų jau Palangos pušynai nešiojo mūsų dainų aidus. Ties Birutės kalnų intensyviai dirbo foto aparatai, ir linksmas pozas taisė sušilę ekskursantai...

Vyriškoji ekskursijos dalis įsigyveno svetingo klebono kluone, arba viloje „Špilkuotas Menturys", moteriškoji — parapijos salėj.

Vos tik susitvarkėme ir apsidžiaugėme Palanga, ėjom apsiprausti savo sielų.

Liepos 9 d.

Kitą rytą gražus, tvarkingas mūsų būrys stovėjo prieš didįjį altorių. Sugaudė vieno ekskursanto valdomi vargonai. Prie altoriaus meldėsi kun. K. Žitkus, jam patarnavo prof. Dovydaitis ir dr. Ambrozaitis. Džiaugsmas — mūsų vadai vadovauja ir maldai. Kilo ir Palangos bažnyčioje neišsiteko giesmės. Bet maloniausia buvo susijungti su Viešpaties Širdimi, kurios malone perskridome Lietuvą. Pamaldos baigėsi kun. Žitkaus pamokslu.

Po to visą dieną mirkome jūrų vandeny. Vakarą palydėjom besileidžiančia į jūras saule.

Liepos 10 d.

Antrą dieną pasimeldėm už mirusius mūsų šeimynos brolius. Paskui visi ekskursantai buvo atleisti nuo įsakymų ir paleisti į visas keturias šalis.

Ir taip vieni subrido į jūras, kiti prisisvilino saulėje, o patys narsiausi su prof. Dovydaičiu pėsti ištraukė Šventosios uosto pamatyti. Visiems gerai sekėsi...

Išaušo diena. Liūdniausia — pilna neramumų. Paskutinė.

Už Palangos ribų, pušyne, susėdome paskutinį kartą pasišnekučiuoti. Į mus kalba ekskursijos vadas ir vadukai. Jie visi sako — sudiev. Keistai skamba šitas žodis, mes neįsivaizduojam, kad, tiek vargo ir laimės turėję kartu, turėsim skirtis. Skaito paskutinį liūdną „Špilkuoto Menturio" numerį. Ir čia visur „atsisveikinam", „linksmų atostogų", „laimingos kelionės"...

Tyliai nuskambėjo Gamtos Draugo himnas. Už 20 metrų ošė jūra. Atsisveikinimo reveransus lingavo pušys.

Po pusvalandžio suvalgėme paskutinius pietus. Susidėjom lagaminus...

Liepos 11 d.

Apie 12 val. nakties Kretingos stoty sujudėjo traukinys ir nusivežė didžiausiąją ekskursantų dalį. Kiti išvyko rytojaus rytą, dar užsukdami į svečius pas brolius žemaičius.

— Labą dieną, mamyte, ekskursantai jau namie. Sveiki ir linksmi.

— — —

Štai Gamtos Draugo ekskursijos pasivaidenimai. O štai paskutiniai vieno ekskursanto žodžiai:

— Su tavim atsisveikina visi, o gražioji fėja, iš tavo malonios globos sprūsta šaunaus jaunimo būrys. Tu užbūrei visas ir visus. Tu lygiai užbūrei profesorius, daktarus, dvasininkus, paneles ir vyrus, idealistus ir realistus. Visus laikei įpynusi į grožio vainiką ir laikei užbūrusi aštuonias dienas. Tavo vardas ne Kostė, Lionė ir Bronė, bet Gamtos Draugo ekskursija.

* * *

Dėkojame dr. J. Girniui už atsiųstą 1933 m. „Ateitį", už fotografijas, už paskatinimą tą aprašymą atspausdinti ir už nuoširdų bendradarbiavimą.

Stasė Petersonienė

Susipažinkime

Judita Vaičiūnaitė (g. 1937)

Judita Vaičiūnaitė gimė 1937 m. liepos 12 d. Kaune, gydytojo šeimoje (rašytojas Petras Vaičiūnas — jos dėdė). 1954 m. baigė Kauno V-ąją gimnaziją, 1959 m. Vilniaus universitete — lietuvių k. ir literatūros studijas. 1962-66 m. dirbo „Literatūros ir Meno" redakcijoje. Nuo 1973 m. dirba „Kalba Vilnius" biuletenio redakcijoje.

J. Vaičiūnaitė eilėraščius spausdinti pradėjo 1956 metais. Yra išleisti keli jos eilėraščių rinkiniai: „Pavasario akvarelės" (1960), „Kaip žalias vynas" (1962), „Per saulėtą gaublį" (1964), „Vėtrungės" (1966), „Po šiaurės herbais" (1968), „Pakartojimai" (1971), iš visų ankstesnių rinkinių geriausi eilėraščiai sutelkti rinktinėje: „Klajoklė saulė" (1974).

Kritikas V. Kubilius gana įžvalgiai yra aptaręs J. Vaičiūnaitės lyrikos pobūdį: „Vaičiūnaitės lyrika tai nuolat virpančios ir besikeičiančios pasaulėjautos tėkmė, žavinti emocinių jutimų pilnumu ir sodrumu, staigiu ir laisvu jų prasiveržimu, psichologiniu ir poetiniu natūralumu. (...) Jos lyrika ištisai alsuoja meile ir gyvenimo džiaugsmu. (...) Pirmajame Vaičiūnaitės eilėraščių rinkinyje „Pavasario akvarelės" dar skambėjo atviros ir dainingos lyrizmo intonacijos, artimos S. Nėries poezijai. Bet jau sekančiose knygose „Kaip žalias vynas", „Per saulėtą gaublį", „Vėtrungės" Vaičiūnaitė eilėraštį grindžia sudėtingu daugiabriauniu, nervingai pulsuojančiu pergyvenimu, ateinančiu iš psichikos gelmių. Šiuose rinkiniuose eilėraštis — jau ne viena jausmo melodija, o surizgęs, pilnas peršokimų ir nutylėjimų judėjimas keliomis paralelėmis.

Pr. N.

1984 m. išėjo naujas Juditos Vaičiūnaitės eilėraščių rinkinys „Smuikas".

Prašome susipažinti — štai keletas to rinkinio eilėraščių.

SMUIKAS

Ši tamsiažiedė šilagėlė
šviesiaplaukei iš orkestro,
šventoj pavasario šviesoj
natoms boluojant ant piupitrų,
šventoj tyloj slapčia belaukiant
gal atodūsio, gal gesto,
besprogstant tuopų ir vijoklių pumpurams, —
krauju jai pritariu...

Šie tamsžaliai lietum ošią sapnai
mergaitei iš orkestro, —
vos išskiriu jos smuiką,
bet į pačią paskutinę eilę
nukritęs vakarinis spindulys
ant vaikiško ir keisto
išblyškusio jos veido
jį nutvieskia viltimi ir meile.

LAPKRIČIO SMUIKININKAS

Miegok migloj, mažam miestely, viešbuty,
apkrinta klevo lapai tavo smuiką, —
aš tik per sapną tegaliu nupiešti
tą kambarį
su meile, su skausmu...

Auksinis lango kontūras,
paguodę
jau temstą spinduliai
kaip niekad vaizdžiai
palieka spindesį — kometos uodegą,
rudens tamsybėj ūkanotą žvaigždę...

NAKTIES ŠALNOJ

Tu stovi atsirėmus į piliastrą —
tai ne orkestras, tai lietus lašnoja,
tu panaši į tamsmėlynį astrą,
dar tebežydintį nakties šalnoj...

Tokia giedrybė tau širdy — nors verk,
tokia šviesa šešėlių apsupty
per nesibaigiantį rudens koncertą
po ūkanotais gęstančiais sietynais...

Tu stovi vieniša — lyg laisvę švęstum,
lyg tau išspinduliuotų Paukščių Taką
garsų griūtis, kuri vis tiek atves
į paskutinį krištolinį taktą...

KAUKO LAIPTAI

Raustančios raugerškių kekės,
    geltonų akacijų ankštys —
stebuklingoji švilpynė,
    tyloj nuo saulėto kriaušio
grįžta aidai pro krūmynus,
    jau nebepasiekiamas aukštis
grimzta gilyn į fontaną,
    kur srūva pačios skaidriausios
versmės po jaučių granitinėm kaukėm,
    šviesa lyg taurė
trykšta rudens spinduliais,
    per baltas pakopas —
    šešėliai
blaškomų lapų...

    Paleisk, ilgesy,
    nebereikia tau rėkti
dingusių vėjy vardų —
    juk ir tu
    kaip šviesa
    išlašėjai...

BARKAROLĖS

Vilnele, Vilnele, Vilnele,
ne pirmąkart sroveni
į trokštančias strofas —
            ne veltui
panersiu dar perlo...
            Vilny

man vėl atsispindi jau nesamo
pavasario kambariai
su saulėtom nišom,
            vėl neša
putojantis srautas kiaurai

per širdį — po tiltu dar stovi
mergaitė miglų suknia,
bejėgė prieš bėgančią srovę,
ją upės purslai sunkte

vėl persunkia...
            Rask švelnesnę,
užmiršti jos nevalia —
mažytė Vilniaus Venecija
su popierine valtele...

KREGŽDĖ

Įskrisk
    pro mano langą,
    upine kregžde,
iš ūko
    virš Neries
    smėlėtų skardžių,
grįžk plazdesiu,
    grįžk
    širdį kiaurai gręžiančia
nerimastim,
    kad, akmenis
    praardžius,
pramušus
    sieną — sutemą,
    vėl grakščią
baidarę
    vasaros tėkmėj
    išvysčiau,
nutūpk
    man ant peties dar sykį,
    kregžde,
laukiniais mėlynais
    sparnais
    sušvysčiojus...

Vincas Mykolaitis-Putinas ir „Sukilėliai"

Ištraukos iš Ped. lit. instituto diplominio darbo

Rima Janulevičiūtė

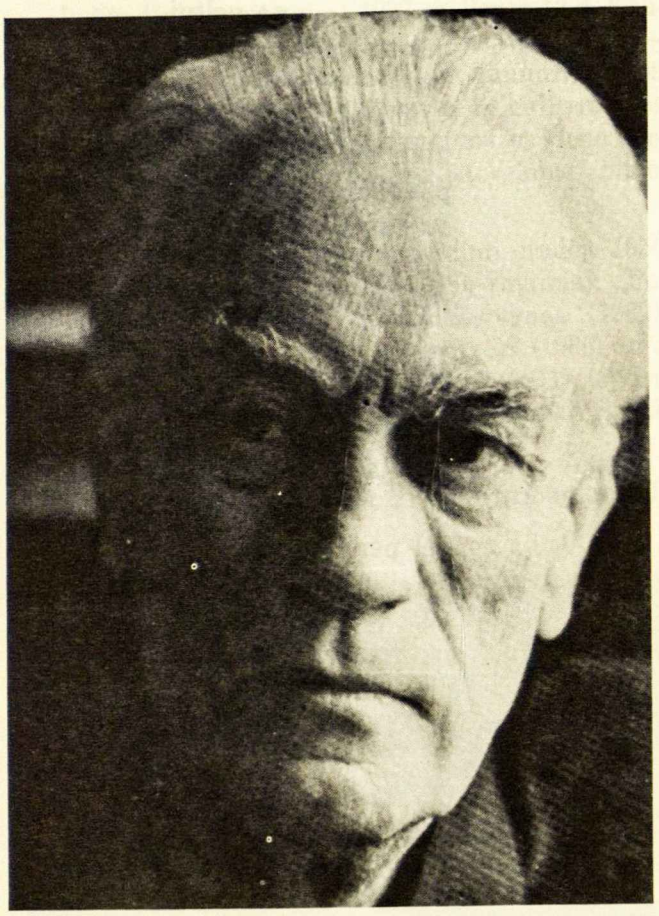

Mielas skaitytojau,

Patogiai atsisėdęs ar susirangęs krėsle, pasiimk mano darbą rankosna ir susidomėjęs skaityk. Skaityk apie Vincą Mykolaitį-Putiną ir jo romaną „Sukilėliai", o skaitydamas domėkis. Domėkis viskuo — ne tik meilės intrigomis bei kruvinomis kautynėmis. Domėkis Mykolaičio-Putino asmenybe, „Sukilėlių" istorine artimybe, ir domėdamasis, baigęs skaityti mano darbą, eik, susirask Mykolaičio-Putino „Raštų" tomus ir iš naujo skaityk. Mykolaičio-Putino kūrybą skaitydamas, tu išmoksi savo tautos istoriją, paspalvinsi ir praturtinsi savo kalbą ir pamėgsi lyriką.

Romaną „Sukilėliai" skaitydamas, atsidursi kovos lauke kartu su Antanu Mackevičiumi, Kostu Kalinausku, Zigmantu Sierakausku. Dirbsi išsijuosęs baudžiauninko darbą kartu su Petru Balsiu, Daubaru, Pranaičiu. Bijosi Skrodsko pykčio ir prievartavimų kartu su Naste, Katryte, Agota.

Gyvendamas — Vincas Mykolaitis-Putinas galėjo pasakoti žodžiu; mirdamas — raštu paliko brangiausią žmonijai paveldėjimą: knygas, raštus. Skaityk, žmogau, skaityk, ir tau prasiskleis lyg pro šydą mintis, kad aš teisybę sakau, kai tariu:

„Vinco Mykolaičio-Putino kūryba — Lietuvos paveikslas!"

...Vincas Mykolaitis-Putinas buvo, mano nuomone, vienas iš spalvingiausių lietuvių poetų bei rašytojų. Tačiau ypatingai ‚versatylus" jis nebuvo. Mėgo gamtą — tą jautei tuoj pat. Autobiografiniai škicai irgi labai jaučiami. Bet jo raštai man spindi dabar vadinamuoju „naujuoju žurnalizmu" — tai yra, išgyventu žurnalizmu, pvz.: Mykolaitis-Putinas „Sukilėlius" parašė su tokiu įsijautimu, kad kyla mintis, kad autorius ne tik giliai pažįsta aprašomąjį istorijos laikotarpį, bet ir pats yra išgyvenęs baudžiavos pažeminimus ir skriaudas.

Šis, Lietuvoje likęs rašytojas, nors neapsisupo intrigomis bei inkvizicijomis, bet nebijojo priešintis rusui. Besipriešindamas, net premijų susirinko. Sakyčiau, kad tai parodo jo gilų subtilumą, o ruso naivumą.

* * *

Mykolaitis-Putinas nebijojo išbandyti naujų reiškinių. Jis stvėrė juos ryžtingai ir išvystė savo kūryboje. Jo kūrybinė veikla apima didelį istorinį laikotarpį, pilną reikšmingų įvykių, prieštaravimų ir lūžių. Visa tai paliko gilų pėdsaką jo kūryboje. Joje ryškiai atsispindi ir paties kūrėjo asmenybė — šviesus intelektas, didelė vidinė kultūra, humanizmas. Ir niekad nepamiršiu jo neįtikėtino pasisakymo:

„Nė vieną momentą nesigailėjau ir dabar nesigailiu pasilikęs Lietuvoje".(24) (1957.IV.5)

...„Du jauni Bagynų dvaro baudžiauninkai, Petras Balsys iš Šilėnų kaimo ir Juozas Pranaitis iš Paliepių, išsirengė į Kėdainius šio to parduoti, šio to nusipirkti. Buvo paskutinis kovo mėnesio penktadienis, žiema jau baigėsi, netrukus pabiurs keliai, prasidės lažo darbai dvare ir savose dirvose, bus sunkiau pasprukti iš namų, kad ir laisvu laiku. O dabar dienos pailgėjo, saulė vidudieniais jau pašildo pakaušį ir nugarą, jei ką veiki pasilenkęs, bet rogių kelias dar nepabėgo, tad pats patogiausias laikas, įsikinkius kumelę į šlajukes, pavažiuoti kad ir didesnį kelio gabalą. O reikalų prisirinko. Moterys išbaigė druską, seniai taboką, reiktų paieškoti klumpėms odos, kabėms vielos, Petras norėtų kepurę paderėti, o Juozas peilį... Reiktų ir geležies stobą parsivežti, nes noragai baigia dilti. Gal ir mergaitėms ką tinkamą aptiktų..."(13)

Šitaip prasideda Vinco Mykolaičio-Putino istorinio romano „Sukilėliai", už kurį 1958 metais rašytojui buvo paskirta LTSR Respublikinė premija, pirmoji dalis. Kūrinys yra apie valstiečių judėjimą Lietuvoje 1861—1864 metais. „Sukilėliuose" atkurtos valstiečių-baudžiauninkų darbo — pavasario arimo,

sėjos, šienapiūtės — scenos. Čia ypač būdingas nuoseklus pasakojimas, ramus suvalkietiškas tonas, griežtas logiškumas ir savotiška ‚putiniška' šiluma.

Pirmojoje, „Gana to jungo", „Sukilėlių" dalyje, vaizduojamas tik sukilimo brendimas. Platus romano užmojis siekia parodyti kaip ir kodėl buvo prislėgtos, baudžiavos nualintos valstiečių masės, kaip jos ėmė priešintis ir kovoti dėl savo teisių. Anot Putino:

„Iš romano turėtų susidaryti įspūdis, kad 1863 metų sukilimas nebuvo tai, kaip teigė buržuaziniai istorikai, beprasmiškos kraujo praliejimas, užtraukęs ant lietuvių tautos vien žiaurias Muravjovo represijas, bet, priešingai, labai prasmingos, ryškiausios liaudies kovų dėl žemės ir laisvės, dėl šviesesnio gyvenimo tradicijos tęsimas. 1863 metų sukilimas — tai gaivališkas, galingas liaudies jėgų prasiveržimas, įpareigojęs ir įgalinęs būsimąsias kartas kovoti dėl savo teisių, dėl ekonominio, socialinio ir nacionalinio išsivadavimo".(14)

Pirmasis romano tomas „Gana to jungo" prasideda caro Aleksandro II paskelbtu baudžiavos panaikinimo manifestu ir baigiasi liaudies manifestacija Panevėžyje 1862 metų pabaigoje. Sukilimo eiga, jo malšinimas ir Vilniaus generalgubernatoriaus Muravjovo kruvinos bausmės vaizduojami antrajame — „Ginklai prabyla" tome.

Romano veiksmas vyksta tose apylinkėse, kuriose veikė A. Mackevičius-Kėdainiuose, Raseiniuose ir Panevėžyje. Fokuse yra Šilėnų kaimas, kurį delnu prispaudęs laiko Bagynų dvaro ponas Skrodskis. Šio kaimo žmonės tampa 1863 metų gyvenimo modeliu — pavyzdžiu. Nuo pat pirmojo romano puslapio pajuntame baudžiauninko nedalią. Du jauni pono Skrodskio baudžiauninkai — Petras Balsys ir Juozas Pranaitis — važiuoja į Kėdainių turgų. Turgaus aikštėje su būdingu administraciniu ceremonialu paskelbiamas caro Aleksandro II baudžiavos panaikinimo manifestas. Manifesto žemės išpirkimo sąlygos sujudina minią ir baudžiauninkų tarpe sukelia pasipiktinimą.

Abiejuose tomuose yra akivaizdžiai piešiamas Šilėnų kaimo gyvenimas: darbo scenos, laisvės ilgesio persunktos subatvakarių nuotaikos, lietuvių liaudies dvasinės kultūros apraiškos, kasdien aštrėjantys santykiai su dvaru. Skrodskis, nuo seno pagarsėjęs kaip tikras baudžiauninkų vergėjas, dabar dar labiau spaudžia Šilėniškius prie darbo. Bagynų dvaro valstiečiai, girdėdami apie kitur vykstančius sujudimus, pradeda atvirai priešintis Skrodskio įsakymams.

Ir tokioje romano atmosferoje veiksmo centrą užima Paberžės kunigas Antanas Mackevičius. Jis visų baudžiauninkų draugas, visiems neša išsilaisvinimo ryžtą, neapykantą dvarų ponams, carizmui, padeda valstiečiams organizuotis kovai. Jis ir Akelaitis išaiškina baudžiauninkams išdavikišką baudžiavos panaikinimo manifesto prasmę. Pirmas reikšmingas šios apylinkės laisvės troškulio supratimas yra kruvinasis šilėniškių susidūrimas su pono Skrodskio pašauktais caro kareiviais.

Bet, kaip visuose savo raštuose, Mykolaitis-Putinas neiškenčia neįpynęs meilės intrigų: štai Petras Balsys, pamilęs Katrytę Kedulytę, pasiruošęs net su ponu dėl jos kautis; Juozo Pranaičio mylima Ievutė Bagdonaitė jau prieš romano atskleidimą, Skrodskio nukankinta, nusižudžius; Jadvyga Skrodskytė ir Viktoras Survila, abu baudžiauninkų norų palaikytojai, net kalėjime, prieš ištrėmimą į Samaros guberniją, susituokia. Ir aišku, Mykolaičio-Putino paties autobiografijos bruožas: kunigas Antanas Mackevičius junta nekunigišką meilę savo artimiausiai ir patikimiausiai pagelbininkei Malvinai Bytautaitei.

Centrinė „Sukilėlių" problema yra laisvės ir žemės problema. Nors laisvės tema yra populiari visoje Mykolaičio-Putino kūryboje, šiame kūrinyje iškeltas ypatingai visuomeniškai reikšmingas ir istoriškai konkretus turinys. „Sukilėliuose" pati liaudis sprendžia savo tautinio išsilaisvinimo problemą. Veikėjai svajoja apie laisvę, kuri jiems reiškia laisvą darbą, išsivadavimą iš ponų jungo, teisę būti savo žemės šeimininkais, siekti ekonominio ir kultūrinio progreso.

Romanas įtikina skaitytoją, kad 1863 metų sukilimui baudžiauninkai ruošėsi ne tik nusikratyti carizmą, bet ir savųjų dvarininkų priespaudą. Rašytojo vaizduojama liaudis suprato, kad ji pati turi būti savo likimo šeimininke.

Antrajame romano tome veiksmo fonas plečiasi, atsiranda daugiau naujų veikėjų, jų tarpe Kostas Kalinauskas ir Zigmantas Sierakauskas. Tačiau dėmesio centre pasilieka Mackevičius. Jis ir toliau kursto baudžiauninkus eiti į kovą prieš pavergėjus. Čia matome vedusius Petrą ir Katrytę, Jadvygą ir Viktorą.

Šiame tome iškyla konkretūs 1863 metų sukilimo įvykiai: liepsnojantys dvarai, kruvini dvarininkų — baudžiauninkų atsikeršijimai, partizaniškų baudžiauninkų kariuomenių slapstymasis miškuose ir caristinių rusų kariuomenių užpuolimai. Romane ryškūs svarbiausi 1863 metų sukilimo vaizdai ir momentai Lietuvoje. „Istorikų nuomone, pagrindines minimos epochos problemas rašytojas išsprendė istoriškai pagrįstai ir meniškai labai vaizdingai. Nors kūrinys nebaigtas, tačiau tai, kas svarbiausia, jame pasakyta".(15)

Pagrindiniai „Sukilėlių" veikėjai yra paprasti valstiečiai-baudžiauninkai, iš kurių išauga sukilimo vadai. Liaudyje Mykolaitis-Putinas ieško taurių, herojiškų bruožų, pakelia juos virš kasdienybės smulkmenybių. Vieni romano veikėjai yra istoriniai asmenys, pvz. Mackevičius, Akelaitis, Kalinauskas, o kiti, pvz. Petras, Katrytė, Daubaras — rašytojo vaizduotės sukurti. Greta sąmoningų laisvės kovotojų Petro, Katrytės, ar Pranaičio matome ir atsilikusius, tamsius valstiečius Kedulį ir Stasį, kuriems pono noras yra jiems neklausinėjamas įsakymas.

Petras Balsys yra „Augalotas, gal jau netoli trisdešimties metų vyras, pailgo veido, šviesiaplaukis, ilganosis, su stipriomis, gyslotomis rankomis, atrodo protingas ir atkaklus. Jo pilksvos akys nebėgioja paviršium, bet žvelgia giliai, atvirai, nors ir niūriai".(16) Išvaizdoje atsispindi didelė fizinė ir dvasinė energija, stipri valia, drąsumas, tikėjimas savomis jė-

Istorinis baudžiauninkų sukilimas patraukė Mykolaičio-Putino dėmesį, nes čia jis įžiūrėjo reikšmingą Lietuvos istorijos momentą...

gomis, minties veržlumas. Jis yra taurus ir džiaugiasi, kad yra valstietis, nes mėgsta darbą. Dirbdamas jis jaučia gyvenimo džiaugsmą, tačiau Petras nebenori kęsti viso to, kas tramdo jo darbo džiaugsmą. Jis giliai į širdį imasi kunigo Mackevičiaus žodžius apie caro ir ponų valdžios nuvertimo būtinumą: gyvenimo vadžių į savas rankas paėmimą.

Petro meilė, Katrytė Kedulytė, yra tamsaus baudžiauninko duktė. Ją rašytojas apgaubia liaudišku heroizmu bei dvasiniu taurumu. Katrytė yra guvi baudžiauninkė moteris. Telkia savo pasipriešinimo jėgas; nepasiduoda Skrodskiui ir palieka jį su sugrūsta, kraujuojančia nosimi, kai jis ją užpuola.

Didelė asmenybė, aistringas revoliucionierius ir liaudies tribūnas — tai kunigas Antanas Mackevičius. Buvęs Krekanavos vikaras ir Paberžės filialista — glaudžiai susijęs su liaudimi žmogus. Mąstantis, jau nuo pat jaunystės sąmoningai ruošęsis kovai dėl liaudies laisvės.

Kunigas Mackevičius kovą už laisvę supranta kaip vieningą visų carizmo pavergtų tautų judėjimą. Jo giliu įsitikinimu, kova už lietuviškos kultūros teises, už tautinį išsivadavimą gali būti laimėta tik einant iš vien su visų tautų liaudimi. Kalbėdamas su bajorais, kunigas Mackevičius jiems drožia: „Mužikai ištvermingi ir savo skriaudų nepamiršta, mano ponai. Lietuvos žmones didikai ir ponai engia jau keletas šimtmečių, o jie gyvi ir atsparūs. Dar atsparesni negu anksčiau. Jie kiekvieną kartą, susidėjus aplinkybėms, kyla kovoti dėl geresnio gyvenimo".(17)

Bagynų dvarininkas — žiaurus ištvirkėlis — ponas Skrodskis. Jo įdomiausia pramoga: ištekančias merginas reikalauja ateiti pas jį ‚susipažinti su žmonos pareigomis'. Nepaklusniąsias skaudžiai išplakdavo rykštėmis. Atkaklioji Bagdonaitė (Ievutė), pasižadėjusi savo mylimam berneliui Pranaičiui, Skrodskio neįveikta, plakimo rykštėmis iškankinta, baudžiauninko dalios palaužta, puola į Skrodskio šulinį ir pasiskandina.

Jadvyga Skrodskytė yra tikra aristokratė — dvarininkė. Ji aiškiai pabrėžia tėvui, kad ji baudžiauninkus kitaip traktuoja negu jis: jai baudžiauninkai yra žmonės, ne gyvuliai. Šio žmoniškumo jausmo vedina Jadvyga pradeda veikti prieš tėvą, prisideda prie sukilimo judėjimo. Grįžusi į tėviškę, gerai susipažinusi su prieš tai įvykusiu lenkų sukilimu, persiėmusi sukilėlių idėjomis, net Varšuvos manifestacijose dalyvavusi, Jadvyga pati jaučiasi esanti sukilėle, revoliucioniere, patriote.

„Sukilėliuose" paprastos lietuvės moterys yra charakterizuojamos sumanumu, apsukrumu, rimtumu, ryžtingumu ir veiklumu. Tarp tų paprastųjų moteriškių randame Onytę ir Genę Balsytes. Jos yra geros darbininkės, puikių aštuonyčių rankšluosčių audėjos, sugebančios palaikyti tautinius ryšius su tuometiniu rašytoju, patriotinės dvasios žadintoju — Mikalojum Akelaičiu.

Mikalojus Akelaitis yra žinomas XIX amžiaus vidurio lietuvių rašytojas. Jis stovi kryžkelėje tarp liaudies ir dvarininkų: ieško savo vietos lemiamų istorinių įvykių akivaizdoje. Akelaitis yra kilęs iš liaudies, bet bendradarbiauja su ponais ir svajoja lietuvių kultūrą ugdyti su dvarininkų pagelba.

Smulkaus bajoro, neseniai atsikėlusio į Paberžės apylinkę, duktė Malvina Bytautaitė yra palanki sukilimo judėjimui ir uoli kunigo Mackevičiaus rėmėja, pagelbininkė. Kunigui visai nesunku šią moterį palenkti savo pusėn, nes ji jau seniai juo žavisi, jo ugninga ir sukilėliška dvasia, pati ieško bendradarbiavimo su juo. Malvina tampa kunigui Mackevičiui tolimesnių jo laisvės žygių įkvėpėja, kovos ryžto kurstytoja, jo dvasine atrama ir patarėja.

Pranaitis yra gal emocianaliausias veikėjas iš visų „Sukilėlių". Jis yra apimtas vieno galingo jausmo — keršto dvarui už mylimos merginos (Ievutės Bagdonaitės) pražudymą. Pilnas desperacijos, sielvarto ir įniršio. Jo tragiškas žuvimas įrodo baudžiauninkams, kad individualaus keršto kelias yra beprasmiškas kovoje su vergėjais.

Daubaras yra tauri ir didelė asmenybė senojo lietuviško sodžiaus aplinkoje. Caro ir budelių sumuštas, Daubaras miršta tartum kovos didvyris mūšio lauke, nejausdamas širdy jokio nerimo, jokios baimės. Jo atsisveikinimas su gyvenimu yra kupinas žmogiškos rimties ir filosofinio savo buities įprasminimo:

„Žiūrėdavo senis į nušvitusius gelsvai raudonus gruoblėtus savo delnus, sekdavo žvilgsniu begęstantį murziname langelyje spindulį, ir kažkoks nesuprantamas ilgesys ir nuliūdimas apimdavo jo širdį. Tai ta pati saulė, kurią jis per visą gyvenimą tiek kartų matė betekančią. Ta pati saulė, kur tiek kartų svilino jo, baudžiauninko, sučaižytą nugarą. Ta pati, kuri, nusileisdama vakaruose, guodė jį besibaigiančios darbo dienos poilsiu. Štai ir vėl ji leidžiasi — didelė, raudona, skleisdama aplinkui tylą ir ramybę. Baigiasi diena — viso gyvenimo diena".(18)

Vincas Mykolaitis-Putinas pasirinko šią temą po ilgų Lietuvos istorijos apmąstymų ir laisvės kovų analizių. Istorinis baudžiauninkų sukilimas patraukė Mykolaičio-Putino dėmesį, nes čia jis įžiūrėjo reikš-

Kūryboj Mykolaičio-Putino išsivadavimas buvo ryškus: komunistų spaudoje kartais puolamas dėl jaunystės simbolizmo, nebeiškęsdavo ir kartais viešai atsikirsdavo.

mingą Lietuvos istorijos momentą, sąmoningai užtušuotą ir apeitą caro valdymo laikais. Mykolaitis-Putinas vadovavosi faktais, rodančiais, kad 1863 metų sukilimas Lietuvoje buvo išdava revoliucinės padėties visoje Rusijoje. Visi istoriniai faktai Mykolaičio-Putino buvo panaudoti tik kaip atspirties taškas jo vaizduotei.

„Sukilėliai" priklauso epopėjos žanrui. Jie eina daugiaplanio siužeto keliu. Romane per nedaugelį veiksmo linijų atsiskleidžia plati istorinė perspektyva.

Valstiečių susidūrimas su kareiviais Šilėnuose yra romano kulminacinis taškas. Dabar veiksmas, vykęs daugiausia viena kryptimi, išsišakoja: Petras bėga iš Šilėnų — atsiranda nauja Lydiškių gyvenimo kryptis; Katrytė pereina į dvarą — su Jadvygos ir Piankos atvykimu plečiasi Survilo kryptis. Sukilimui prasidėjus, romano veiksmas toliau plečiasi: kunigas Mackevičius susitinka su Kostu Kalinausku, paskui jungiasi į bendrą Sierakausko vadovaujamą sukilėlių žygį per Lietuvą. Tos vienos krypties besiplečiančiame veiksme randame, kad kartu vis įvedama nauja medžiaga, susijusi su konflikto augimu, plėtojimusi. „Sukilėlių" kompozicija pasižymi kompaktiškumu, tikslumu ir harmoningumu.

Romane yra kartojama „tyla". I skyriuje po caro manifesto paskelbimo seka „tylėjimo" laikotarpis, kai Petras su Pranaičiu giliai mąstydami grįžta iš Kėdainių. „Tyla" užbaigiamas ir IV skyrius: Petras po susitikimo su Akelaičiu ir Steponu vienas mąsto apie savo priešus; ir XVII skyrius: gulėdamas po medžiu, Petras apmąsto pirmos dienos įspūdžius Lydiškėse; ir IX skyrius: skaitydamas Donelaitį, Mackevičius susimąsto po audringų dienos įvykių; ir XXVI skyrius: visas Šilėnų kaimas „nugrimzta į save" po Daubaro laidotuvių.

„Sukilėlių" stilius skiriasi nuo „Altorių šešėly". Mykolaičio-Putino žodis turtingesnis, spalvingesnis ir tikslesnis. Čia plačiai naudojama liaudies šnekamoji kalba. Visame romano stiliuje galima pajusti kai kurias donelaitiškas intonacijas.

„Sukilėlių" stilius pasižymi ramumu, blaivumu, dalykiškumu. Mykolaičio-Putino kalba sklandi, taisyklinga, lanksti, sodri, puošni, tiksli, santūri ir racionali. Mykolaitis-Putinas blaivus, objektyvus pasakotojas. Vaizdo įspūdį jis piešia ne hiperbolėmis, bet tiksliu daikto veiksmo nusakymu.

„Sukilėlių" pirmasis tomas padarė tokį gilų įspūdį Lietuvoje, kad A. Liobytė parašė „Sukilėlių" operai libretą, kompozitorius J. Juzeliūnas sukomponavo muziką, o Vilniaus teatras pasiryžo tą operą pastatyti spalio revoliucijos sukakčiai 1957 metais. Kai operos repeticijos persikėlė į sceną, kompartija pamatė skandalingą dalyką: katalikų kunigas Antanas Mackevičius veda sukilusius lietuvius kaimiečius į kovą prieš rusus. Opera buvo uždrausta, o Mykolaitis-Putinas turėjo aiškintis, kad jis libretistei tedavęs medžiagos iš nespausdintos „Sukilėlių" dalies. Tačiau tuo dar nesibaigė skandalas: Mykolaitis-Putinas komunistinių rašytojų susirinkime (1958.II.24) turėjo pakartoti savo lojalumą sovietinei santvarkai, o kompartija pavedė cenzoriams patikrinti „Sukilėlių" romaną. Tik po to Lietuvos kompartijos pirmasis sekretorius Antanas Sniečkus viešai pareiškė, kad Mykolaičio-Putino romanui negalima nieko ideologiškai prikišti. Kai Mykolaitis-Putinas buvo paragintas operos kūrinį peržiūrėti ir perdirbti, pritaikant Maskvos partinei linijai, jis davė drąsų ir reikšmingą atsakymą: „Ne. Jei susipykstu su svetimu žmogum, aš galiu jo daugiau nematyti ir nurimti, bet jei susipykstu pats su savim, visą amžių būsiu neramus..."(19)

Nors Mykolaitis-Putinas buvo priverstas pareikšti savo lojalumą režimui, jis paskutiniaisiais savo gyvenimo metais pradėjo kūrybiniai ir realistiniai vaduotis: kiek kur galėdamas savo žodžiu palaikė krikščionių tikėjimą, savo aukomis paremdavo persekiojamą Katalikų Bažnyčią, paprašė priimti jį atgal į Bažnyčią ir pripažinti bažnytine jo 1935 metų sudarytą civilinę santuoką. Kūryboj Mykolaičio-Putino išsivadavimas buvo ryškus: komunistų spaudoje kartais puolamas dėl jaunystės simbolizmo, nebeiškęsdavo ir kartais viešai atsikirsdavo; kai sovietinė cenzūra nepraleido kai kurių jo eilėraščių, Mykolaitis-Putinas tuos eilėraščius davė pasiskaityti artimiems pažįstamiems, kurie neiškentė uždraustųjų plačiau nepaskleidę.

Putinui mirus, Elta skelbė:

„Pasilikęs dalintis likimu su Lietuva, Vincas Mykolaitis-Putinas nebuvo fiziškai kalinamas, o buvo netgi traukiamas į pirmutines vadinamųjų „tarybinių" rašytojų eiles. Bolševikinio režimo vadovai stengėsi dengtis populiariu jo vardu, rodydamies, kad, štai, ir Putinas su mumis... Bet iš tikrųjų jis buvo laikomas ankštame dvasiniame kalėjime".(20)

Mykolaičio-Putino išsivadavimo pradžia pasirodė su romanu „Sukilėliai". Lietuvių kaimiečių maištavimas yra simbolis maištavimo, vykusio Mykolaičio-Putino sieloje. Ir skaitydamas „Sukilėlių" antrąjį tomą, jauti, kad autorius gilus, nuoširdus vidiniai kovo-

jantis, gyvenimas debesuotas. Baigęs paskutinį neužbaigtosios knygos puslapį, manai, kad tik pailsėsi ir sekantį „Raštų" tomą pasiėmęs, skaitysi toliau. Tas viešas ir neviešas skandalas, ištikęs Mykolaičio-Putino „Sukilėlių" Liobytės parašytą operos libretą, tiek paveikė Vincą Mykolaitį-Putiną, kad jis „Sukilėlių" antram tomui parašyti nebeatgavo pirmykštės nuotaikos ir kūrinio nepabaigė. Bet antrojo tomo užbaigimas nesustojamai draskė jo sielą:

„Rūpi „Sukilėlių" II tomas. Nežinau, kada jį parašysiu. Čia reikės daugiau istorinės medžiagos. Jos yra labai daug. Skaitai, skaitai, o naudos maža. Epochą ir įvykius, žinoma, pažinti reikia, bet mano veikale svarbiausia fantazija, intuicija...(21) (1958.II.17)

„...Tačiau jis vėžlio greitumu stumiasi į priekį. Be nuovargio, darbą lėtina ir reikalas naudotis istorine medžiaga ir skaitytis su faktais. Nenoriu ir bijausi užvilti savo skaitytojus. Gal gi kaip nors išvešiu..."(22) (1958.X.28).

„Žūtbūt reikia baigti „Sukilėlius". Ak, kiek jie man prigadino kraujo ir atėmė laiko! Ką kitą gal dar ir galėčiau rašyti, bet tas romanas, lyg kokia rakštis, neleidžia nieko kito imtis... Tie „Sukilėliai" įgriso, karštis atvėso, tema išbluko, vaizduotė nebeveikia. Stačiai nežinau, ką rašyti, kur pakreipti veiksmą, ką turi daryti personažai. Ką tik sugalvoju, viską čia pat sukritikuoju, atmetu..."(23) (1961.II.22)

24. J. Grigienė, red., **Tarybų Lietuvos rašytojai** (Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1957), psl. 354.

13. Vincas Mykolaitis-Putinas, **Raštai — šeštasis tomas („Sukilėliai I")** (Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1959), psl. 9.

14. Jonas Lankutis, **V. Mykolaičio-Putino kūryba** (Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1961), psl. 402.

15. Jonas Lankutis, **V. Mykolaičio-Putino kūryba** (Lietuva: „Vaga" 1973), psl. 256.

16. Mykolaitis-Putinas, psl. 15.

17. **Ibid.**

18. **Ibid.**, psl. 439 — psl. 440.

19. Stasys Santvaras, „Prometėjizmo poetas mirė", **Ketvirtoji Pradalgė** (London: „Nidos" spaustuvė, 1967), psl. 10.

20. **Ibid.**, psl. 32.

21. Jurgis Janavičius, redaktorius, **Vinco Mykolaičio-Putino laiškai Australijon** (Canberra: „Mintis", 1971), psl. 18.

22. **Ibid.**, psl. 27.

23. M. Slavėnienė, „V. Mykolaičio-Putino mintys ir nuotaikos — Išrašas iš V. Mykolaičio-Putino dienoraščio", **Moteris** (1968), psl. 9.

Vilius Dundzila

Tarp
storo patamsio
lyjančio
ąžuolo
ir
lieknos
pušies
išsimuša
maža
išraityta
raudona
rožė
žydi
ant piliakalnio
po kovo vilnom,
apsimainius
migla

(Šis eilėr. Šv. Kazimiero konkurse poezijos žanre laimėjo antrąją premiją.)

Grasilda Reinytė-Petkienė

KAZIUKAS

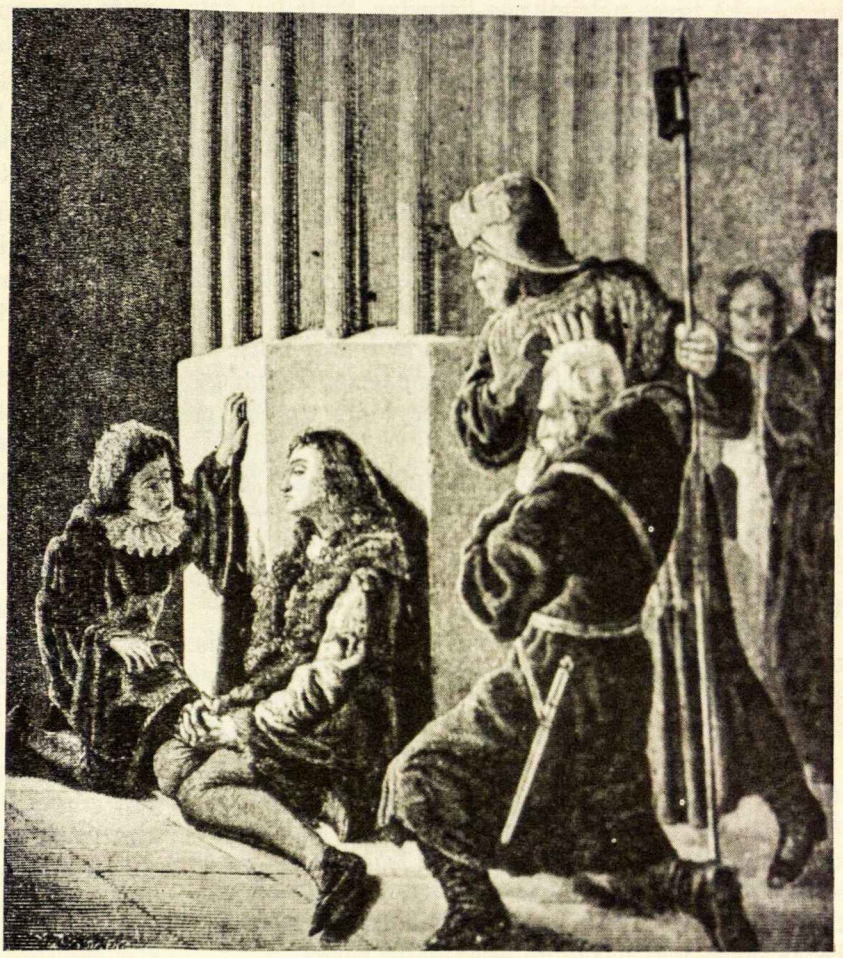

„Ir kas, tu manai, bus šįkart?" glosto Kazimieras savo žmonos Elzbietos pilvą. „Berniukas ar mergaitė?"

„Kaip spardosi, tai be jokio klausimo bus berniukas. Bus geras futbolistas".

„Ne, Elyte, bus daktaru".

„Net jeigu ir būtų mergaitė?"

„Bus berniukas. Pasitikėk manim. Ir duosime jam mano vardą — Kazimierą".

„Man patinka vardas Fridrikas".

„Sekančiam vaikui duosime tą vardą".

„Sekančiam? Ar tau trijų vaikų negana?"

„Ne, Elyte. Aš norėčiau dar susilaukti daug, daug vaikų. Bent dešimt!"

„Aš turbūt sprogsiu prieš tai!"

„Tai mes visi surinksime tavo gabaliukus, ir aš atgal juos susiūsiu".

„Tu baisus!"

„Ar tai ne tiesa".

Po mėnesio gimė Elzbietai berniukas — jaunas Kazimieras. Augo ir brendo kaip visi kiti pasaulio berniukai. Nieku ypatingai neišsiskyrė iš kitų, tik jis pasižymėjo moksle. Nuo pradžios mokyklos ir dabar per aukštesniąją jis varė beveik visus penketukus.

Artėjo jau laikas jam ruoštis universiteto įstojamiesiems egzaminams, ir tėvas jį kartą pasišaukė rimtom diskusijom:

„Kaip žinai, Kaziuk, jau artėja laikas nuspręsti mokslų tolimesnį kelią. Ar tave patį kas nors traukia?"

„Yra viena sritis, bet turbūt ant manęs pyksite dėl jos. Aš jaučiu, tėveli, kad noriu būt kunigu".

„Kunigu!", paraudusiu veidu sušuko tėvas. „Ar aš teisingai nugirdau? Tu nori būt kunigu!"

„Taip. Aš tikrai norėčiau būt kunigu. Nežinau kaip paaiškinti, bet jaučiuos pašauktas Dievui tarnauti".

„O ką aš noriu, kad tamsta studijuotum? Ką aš esu tau siūlęs? Kaip tu gali norėt būt kunigu, jeigu Dievo įsakymo — gerbk tėvą ir motiną — nepaisai?!

Ar aš tavęs neskatinau mokytis? Ar aš tau neleidau ramiai dirbti, kad studijos sektųsi? Iš kur tokia mintis? Koks galas tau šitokias mintis į galvą įdėjo?"

„Aš kalbėjau su kunigu Povilaičiu ir jis..."

„Povilaitis... Stovykla... Stovykloje tavo galvą pripildė su visokiom", žiūri tėvas dabar į lubas, laikydamas rankas prie širdies, „dangiškom, amžinybės siekiančiom mintim".

„Bet tėve..."

„Eik sau. Turėjau tavo mamos klausyt. Man daug

(Šis apsakymas Šv. Kazimiero konkurse laimėjo antrąją premiją prozos žanre.)

LIETUVOS NACIONALINĖ M. MAŽVYDO BIBLIOTEKA

kartų sakė tavęs neleisti pas lietuvius. Siūlė jau daugelį metų tave nusiųst per vasarą aplankyt jos tėvelius Austrijoj. Bet aš, kvailys, maniau kad tau būtų sveika susipažint su jaunais lietuviais. Kad būčiau žinojęs, kad jie tavo galvą su visokiom šiukšlėm pildys".

„Tėve, stovykla manęs nepakeitė. Pats žinai, kad einu į mišias kas savaitę. Po mišių dažnai pasikalbu su klebonu Povilaičiu. Jis manęs niekad nespaudė. Tik siūlėsi padėt".

„Kazimierai. Aš noriu, kad tu būtum daktaru. Ar tu tą supranti? Aš noriu, kad tu pasidžiaugtum gyvenimu, o nepraleistum jo kokiam nors mažam cementiniame kalėjime.

Jeigu tu esi tikrai tikintis kaip man sakai, tai tu ir turi tikėt, kad Dievas tau kalba per mane. Ar supranti?"

„Taip, tėveli. Aš suprantu. Prašau leiskite man truputį pasvarstyt, ką Jūs man sakėte".

Kaziukui išėjus iš kambario, tėvas sau pagalvoja: „Geras sūnus. Pamatys, kad aš jam linkiu tik viso geriausio".

* * *

Lentelė virš dūrų sakė „Father and Son Clinic". Kaziukas prieš mėnesį pabaigė vidaus ligų specialybę, ir tėvas jam parūpino ofisą šalia savęs.

Jis taip pat parūpino pagelbininkę, kuri pinigus tvarkys, bet su tuo Kaziukas sutinka, kadangi nemėgsta iš žmonių nė dolerio paimti. Jis jautė, kad buvo Dievo apdovanotas ir jo pareiga buvo tarnauti žmonėms.

Kaziukas sąžininkai dirbo ir per keletą mėnesių susirinko nemažą ligonių skaičių. Kartą ateina pas jį jauna penkiolikmetė mergaitė, skųsdamasi pilvo skausmais ir ypatingai rytiniais vėmimais. Kaziukui tuoj dingt į galvą, kad ji nėščia, bet ji tokia jauna! Apžiūrėjo ligonę ir, nieko ypatingo neradęs, paklausė ją: „Ar gali būti, kad esi nėščia?"

„Aš taip manau, daktare. Todėl aš pas Jus atėjau. Man sakė, kad Jūs tyliai sutvarkysite šitą reikalą".

Kaziukas į ją žiūri ir nesupranta, ką ji čia sako. Klausia ją: „Atsiprašau, bet aš nesusigaudau, ko Jūs iš manęs norite".

Mergaitė atsiduso ir atsakė, „Daktare, aš nesu kvaila, esu subrendus moteris, ilgai šitą svarsčiau ir nutariau, kad geriausia būtų visiems, jeigu tik tyliai užbaigtume šį reikalą. Ar nesutiktumėte man padėt?"

Kaziukas jaučiasi kaip kitos dimensijos, kadangi jis visiškai nesusigaudo, ko šita mergaitė nori iš jo. Pametęs kantrybę, dar kartą klausia — „Ko Jūs iš manęs norite? Ar negalite aiškiai pasakyt?"

„Aborto".

„Bet aš vidaus ligų specialistas, ne moterų ligų kaip tėvas". Kaziukui susmuko širdis.

„O, Jūsų tėvas ginekologas! Aš nepaprastai atsiprašau, susimaišė kas nors, labai atsiprašau". Ir tuoj mergaitė išlėkė iš ofiso.

Kaziukas susirgo. Atšaukė visus ligonius ir sugrįžo į namus. Grįžęs rado tuščią namą ir nuėjo atsigult. Už valandėlės pradėjo rinktis broliai ir seserys. Visi virtuvėje trankėsi ir ruošėsi vakarienei. Mama, nešdama į savo miegamąjį savo naujausius pirkinius, pastebėjo Kaziuką lovoje. Manydama, kad jis miega, paliko jį ramybėje.

Bet Kaziukas nemiegojo. Jo vaizduotė buvo pilna nerimaujančių minčių — kraujo, peilių ir verksmų.

Verksmas! Tas prikėlė Kaziuką. Mato iš savo lovos, kaip tolimesniam kambaryje mama pudruoja mažiausiam vystyklą.

Staiga tarp durų atsistoja tėvas. „Sūnau, kas tau atsitiko? Kodėl tu darbo dienos neužbaigei?"

Kaziukas bijojo šio susitikimo. Pykt yra nuodėmė, bet spaudimas kilo, ir jis prabilo: „Žmogžudy! Vaikų naikintojau!"

Visas namas aprimo. Tėvas, uždaręs duris, klausia, „Kaziuk, kas tau į galvą šovė? Kokias tu čia nesąmones kalbi?"

„Šiandien aplankė mane viena tavo ligonė. Prašė pagalbos. Prašė aborto".

„Suprasi moteris. Nori aborto, tai nusprendžia, kad bet katras ginekologas tą jai padarys".

„Nemeluok man, tėve. Ji sakė, kad apie Jus jau yra girdėjus".

Tėvas, matydamas, kad sūnus viską suprato, nutarė daugiau nebandyt išsisukinėt.

„Tiesa, aš darau abortus. Bet kaip kitaip aš būčiau galėjęs užsidirbt tiek pinigų, jus visus pamaitint, aprengt, aprūpint su gyvenimo patogumais. Tai kas, kad aš tą darau. Ten ne vaikas, o parazitas. Be mamos jis negyventų. Ir be to, koks čia tavo reikalas? Be manęs tu nebūtum pasiekęs tai, ką dabar turi. Būtum puvęs kokiam nors vienuolyne".

„Bet būčiau bent ramus".

„Ramus! Nežinodamas, iš kur sekantį kartą gausi valgyt. Apdriskęs vaikštinėdamas, nosį įkišęs į maldaknygę. Kur tavo protas? Žmogus turi bandyt gauti iš šio pasaulio viską, kas jam priklauso!"

„O kodėl Jum priklauso trylika vaikų, o šios dienos ligonei nei vieno?"

„Kadangi aš juos galiu išlaikyt!"

„Per kitų žmonių nelaimę?"

„Protaujantys žmonės, protaujantys sprendimai. Aš tik jiems patarnauju".

„Bet neteisingai!"

„Kas nustato teisybę? Žmonės, kultūra..!"

„Ne. Tik Dievas".

„O kas Dievas — ar ne žmogaus išgalvojimas?"

„Ne, netiesa. Su tuo nesutinku. Mes esame Jo kūryba. Jis duoda mums gyvybę ir tik Jis gali atimti. Kodėl žmonės miršta?"

„Sūnau, man nusibodo su tavim ginčytis. Jeigu tau nepatinka mano elgesys, kodėl neišsikraustai? Būtų tau sveika pajust gyvenimo vargus. Gal tada toks idealistas nebūsi ir geriau mane suprasi!"

Kaziukas visiškai sutiko. Kad būtų savarankiškas, jis paliko tėvui ofisą ir nuėjo dirbti į valdišką ligoninę.

* * *

Ligoninė buvo nepaprastai senoviška. Biurokratai iš savo milijoninių dolerių papuoštų darbovietių vis rasdavo priežastis mažinti ligoninės išlaidas ir tuo pačiu daugint ligoninės pelnus. Žmogus su pinigu niekad nosies nekištų į šitokią ligoninę, bet kur turi eit neturtingas?

Kaziukui patiko čia dirbt. Buvo sunku tuo atžvilgiu, kad technika čia buvo atsilikus, bet jam patiko su pasaulio nuskriaustaisiais būt. Čia tai buvo tikri Dievo vaikai! Beveik nieko neturėdami, vis tiek džiaugėsi gyvenimu. Aišku, tai nebuvo visi. Buvo tokių, kurie save naikino, bandydami atsikeršyt kam nors už jų gyvenimą. Bet dauguma, kuri iš pradžių nustebino Kaziuką, buvo nepaprastai tikintys. Jie nesijautė ypatingai nuskriausti, bet tikėjo, kad vargingesnis gyvenimas dabar parūpins jiems laimingesnį gyvenimą po mirties.

Ir kaip Kaziukas juos mylėjo! Mylėjo jų tikėjimą, jų stiprybę vis kovot prieš nelaimes ir neleist jom žmogų rūpesčiais naikint.

Kaziukas šituo darbu buvo patenkintas. Sunkiai dirbo, ilgas valandas atitarnaudavo. Pinigas mažas, bet užteko pragyventi. Jis nieko prašmatnaus neturėjo, jo brangiausias turtas tai buvo auksinė grandinėlė su kryželiu, kurią mama jam padovanojo, pabaigus medicinos mokyklą. Nuo tos dienos jis jos nėra nusiėmęs.

Kaziuką vadindavo „dr. Casey" darbe. Vyresni jį vadindavo dr. Ben Casey, pagal vieną senos televizijos programos daktarą. Vyresnės moterys piršdavo savo dukras jam, gailestingos seserys vis bandydavo užkalbint jį, bet Kaziukas moterim laiko nerasdavo. Jeigu turėdavo laisvesnio laiko, tai visuomet sugrįždavo namo su savais pabūt.

Dažnai Kaziukas, grįžęs į namus, rasdavo mamą ir kokią nors jauną panelę. Ji taip stengdavosi jam ką nors pripiršt, bet Kaziukas vis stengdavosi kaip nors išsisukt. Bet kartą jam nepasisekė. Mama suruošė jam viso vakaro programą su jos sesers geriausios draugės dukra, kad nebebuvo kaip Kaziukui išsisukti. Prižadėjo mamai su ja išeit.

Bevažiuodamas pas mergaitę, visą kelionę maldavo Dievą, kad jo „beeper" jį iššauktų. Bet nieko panašaus neįvyko, ir turėjo tęsti toliau savo pažadą. Pasistatęs mašiną, drebėdamas paspaudė skambutį. „Turbūt svers 500 svarų ir turės juodus ūsus", Kaziukas sau pagalvojo.

Bet kada durys atsidarė, buvo maloniai nustebintas. „Ji labai graži ir turbūt maloni", Kaziukas nusprendė, betaisydamas savo kaklaraištį. „Gal nebus taip blogai".

Ir nebuvo blogai. Jie nuvažiavo į teatrą pasiklausyt operos. Po operos užėjo į valgyklą užkąsti ir pasišnekučiuot. Laikas greitai prabėgo. Kaziukas net nepastebėjo, kad jie vieninteliai valgykloje, ir jau kėdės buvo pakeltos ant stalų. Užmokėję jie išėjo.

Vakaras buvo tylus ir giedrus. Nei viens nenorėjo dar važiuot namo, tai abu nutarė dar eiti pasivaikščiot.

* * *

Sprogimas. Šūksmas. Nakties tylumą sutrukdė sprogimo garsai. Kaziuko šešėlis krenta į cementinį šaligatvį. Tamsus skystis jam pradeda bėgti iš galvos, o aplinkui vėl tyla.

D.O.A. (tai atvežtas jau miręs). Uždengtas balta paklode, dr. Casey jau palikęs savo kūną.

Daug žmonių susirinko į laidotuves. Kunigas Povilaitis atsisveikindamas su Kaziuku kalbėjo šiuos žodžius:

„Kiekvienas iš mūsų galėsime tapti šventaisiais. Taip Kristus mum prižadėjo. Tai kartais galvojame, kam mum reikia šventųjų?

Šios dienos laidotuvės duoda mums atsakymą. Kazimieras ne vien tik turėjo šv. Kazimiero vardą, bet siekė šio šventojo gyvenimo pavyzdį.

Šv. Kazimieras dažnai praleisdavo laiką su vargšais. Bandydavo atitaisyti jų skriaudas ir niekad nesijautė nusižeminęs jų tarpe. Jis negyveno, siekdamas šios žemės patogumų, atvirkščiai, praleido savo gyvenimą maldoje ir Dievo nurodytajame kelyje.

Visi čia susirinkusieji turbūt sutiktų, kad dr. Kazys panašiai gyveno. Jis praleido laiką, vis padėdamas kitiems, ir dabar, tikimės, yra amžinai apdovanotas.

Šv. Kazimieras mirė džiova. Dr. Kazys mirė nuo šių dienų neišgydomos ligos — nekalto žmogaus žudynės. Mums liūdna prarasti tokį jauną, bet tai buvo Dievo valia. Pasimelskime už mirusiojo sielą. Tėve mūsų..."

„Dievo valia tai šienas" pašnibždoms sakė tėvas Kazys savo žmonai, bevažiuojant jiems į kapus. „Jeigu teismai būtų griežtesni ir neleistų gyvuliams lakstinėt, tai Kaziukas būtų dar gyvas".

„Kazy, aš tavęs niekad nesuprasiu, kodėl taip prieš Dievą kariauji? Vis tau šio reikia, to reikia. Ar negana? Gal Kaziukas daug neturėjo, bet aš pastebėjau, kad jis buvo ramus ir laimingas. Būtų tau naudinga iš sūnaus imti pavyzdį. Gal tada neturėtum žaizdų žarnose ar aukšto kraujo spaudimo. Žmogus neras šiame pasaulyje ramybės. Mūsų tikras gyvenimas yra kitur".

„Ir tu, žmonele, daraisi kaip Kaziukas. Dar netrukus tu siūlysies būt vienuolė. Trylikos vaikų mama vienuolė! O apsaugok, bet tokia padėtis tik nepaprastai juokinga".

„Būtų man neteisinga taip pasielgti. Bet turi prisipažint, Kazy, kad mūsų gyvenime kažko trūksta. Aš pradedu matyt, kad laikėm per ilgai uždaras duris. Kristus beldėsi, o mes Jam neatsakėm. Kaziukas atsakė".

„Tai todėl jis dabar negyvas".

„Ne. Todėl jis dabar sveikinasi su šv. Kazimieru. Šventojo gyvenimo pavyzdį tavo sūnus sekė ir užtat gyvens su Kristumi. Mum abiem reikia gyvenimo reikšmę pamąstyti. Dar ne per vėlu. Dievas mums parūpino daugiau laiko. Ar sutiktum bent pamąstyti?"

„Pamąstysiu".

(Tai šv. Kazimiero paskutinysis stebuklas. Sugrąžino sūnų palaidūną į teisingą kelią).

Sūnaus mirtyje laimėjo išganymą.

Dalis moksleivių, MAS suvažiavime Dainavos stovykloje: Gytis Liulevičius, Elenutė Žilionytė, Liudas Venclovas, Tauras Bublys, Viktoras Raišys.

KUN. A. LIPNIŪNO MOKSLEIVIŲ ATEITININKŲ KUOPOS NARIŲ PASISAKYMAI

Paruošė Aušra Jasaitytė

Kaip jūs įvertinate šių metų kuopos valdybos darbą?

Kuopos valdyba... — gerai dirbo; buvo maloni valdyba; kartais reikėjo kibirkštį įžiebti, tačiau viskas gerai pavyko.

Ką valdyba galėjo daugiau padaryti kuopai?

Valdyba galėjo daugiau ir įdomesnių susirinkimų paruošti, daugiau įtraukti kuopos narius turėti daugiau diskusijų.

Ar dalyvavote kuopos studijų dienose?

Taip: 66%, Ne: 33%

Jei dalyvavote studijų dienose, kaip jum patiko?

Studijų dienos... labai patiko; buvo smagu; buvo įdomi tema.

Ar norėtumėte ir sekančiais metais, kad būtų surengtos panašios studijų dienos?

Taip: 93%, Ne: 7%

Kas buvo jūsų mėgstamiausias ir nemėgstamiausias dalykas kuopos susirinkimuose?

Mėgstamiausi dalykai: vaišės, mergaitės, berniukai, pokalbiai, bendravimas, draugai.

Nemėgstamiausi dalykai: Audriaus „šneka", narių nesidomėjimas, pirmokai, nariai tik šnekasi tarp savęs per paskaitas.

Ar jūs manote, kad kitos Moksleivių Ateitininkų kuopos įdomiau praleidžia savo laiką susirinkimuose?

Taip: 33%, Ne: 46%, Nežino: 2%.

Ar norėtumėte daugiau paskaitų išgirsti per susirinkimus?

Taip: 66%, Ne: 34%.

Kokių paskaitų temų jūs norėtumėte išgirsti per kuopos susirinkimus?

Paskaitų temos turi būti — įdomesnės, apie dabartinės Lietuvos padėtį — OSI — žydų ir lietuvių persekiojimai, Lietuvių Bendruomenė.

Ar šią vasarą vyksite į Moksleivių Ateitininkų stovyklą Dainavoje?

Taip: 53%, Ne 26%, Nežinau: 2%.

PIRMOKAM: Kaip jūs įsivaizdavote Moksleivių Ateitininkų susirinkimus?

Moksleivių Ateitininkų kuopos susirinkimai yra... — gera proga sueiti kartu su savo draugais, pasikalbėti ir pasivaišinti.

Abiturientam: Ko jūs pasigesite iš Moksleivių Ateitininkų kuopos susirinkimų?

Pasigesim: „gerų laikų" susirinkimuose, „Farell's iškylų, galimybės lietuviškai pasikalbėti.

MAS CV pirm. dr. D. Katiliūtė-Boydstun, sveikina MAS suvažiavimą.

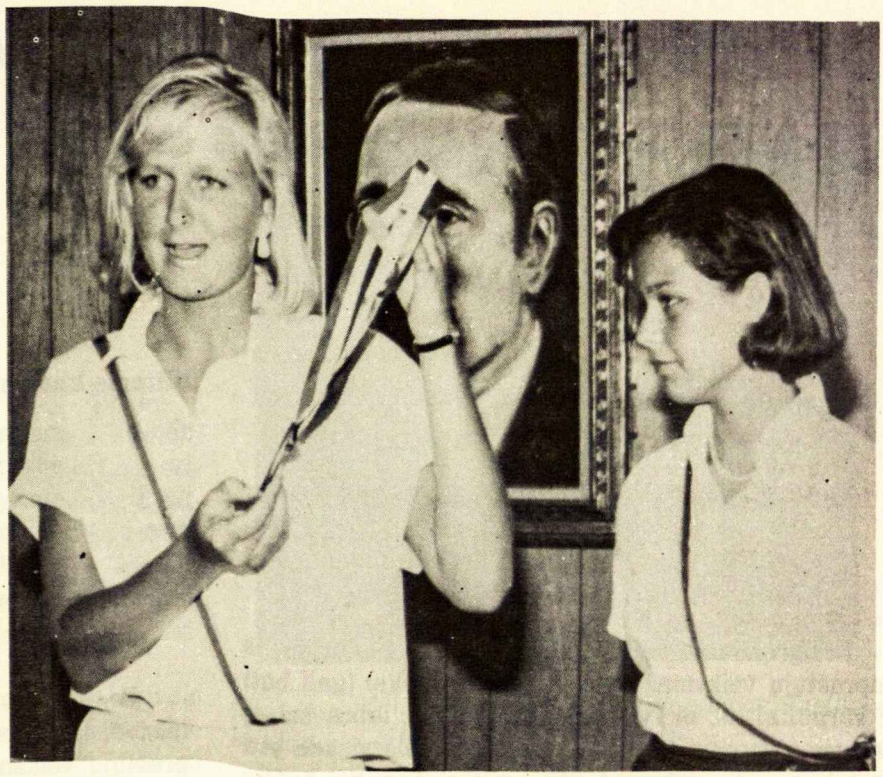

Živilė Tomkutė ir Milda Palubinskaitė, pristato kuopos medalį.

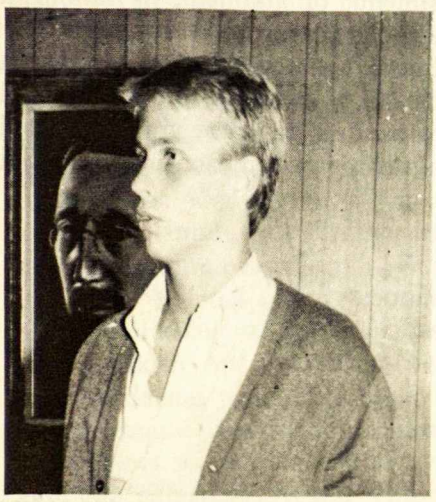

Liudas Venclova praneša apie Chicagos priemiesčių kuopos veiklą.

Vytas Rugienius praneša apie Detroito kuopos veiklą.

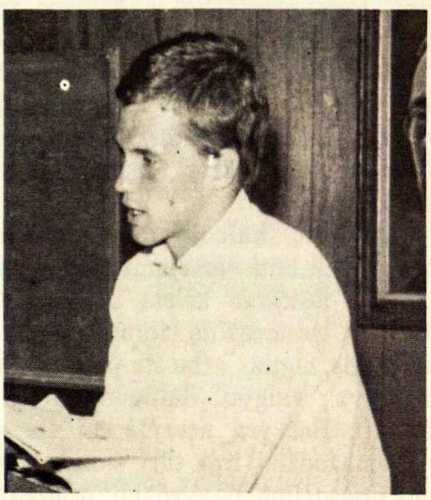

Danius Barzdukas praneša apie Clevelando kuopos veiklą.

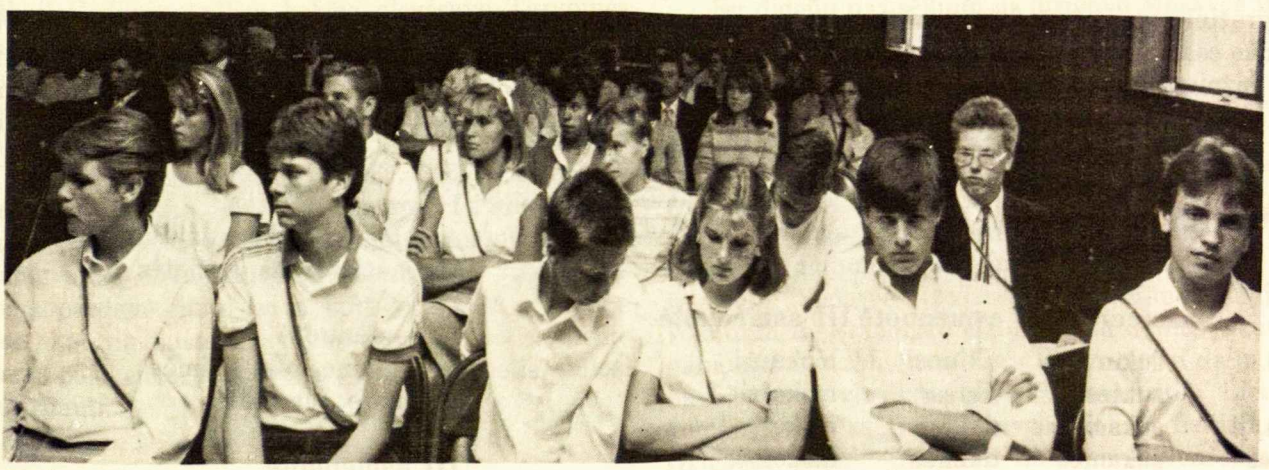

Kita dalis moksleivių: Karigaila Petrulis, Vytas Rugienius, Gytis Udrys, Gailė Radvenytė, Rimas Gaižutis ir Rimas Lukošiūnas.

LIETUVIO TURTAS — GIMTOJI KALBA

Birutė Tamulynaitė

Sangrąžiniai veiksmažodžiai

Sangrąžiniai veiksmažodžiai yra padaryti iš paprastųjų veiksmažodžių ir dalelytės -si(s) (gali būti ir variantai -is, pavyzdžiui, būsimajame laike, bei -s, kai yra sutrumpinta -si forma). Ta dalelė visada yra vartojama su veiksmažodžiu, nes ji yra tik žodžio dalelytė; ji yra arba veiksmažodžio galūnėje (mokosi, prausiasi) arba, jei veiksmažodis turi priešdėlį ar neiginį, tarp priešdėlio ir šaknies (nusiprausti, pasijuokti, atsinešti, nesimatyti, nesimokyti).

Dažniausiai sangrąžiniai veiksmažodžiai reiškia tokį veiksmą, kuris yra kreipiamas į patį veikėją arba veikėjo yra sau pačiam daromas. Yra ir kitų sangrąžinių veiksmažodžių reikšmių ir jas antroje dalyje panagrinėsime.

Lietuvių kalboje dauguma paprastų veiksmažodžių gali būti vartojami kaip sangrąžiniai veiksmažodžiai, išskyrus keletą atvejų, kada veiksmažodis turi tik sangrąžinę formą (pvz., domėtis, juoktis, džiaugtis, elgtis), arba tik paprastą veiksmažodžio formą (pvz., valgyti, dainuoti, gimti, skaudėti, reikėti, kaboti). Bet yra atvejų, kai šie paminėti paprasti veiksmažodžiai irgi turi sangrąžinę formą, kada jie turi priešdėlius, pavyzdžiui: prisivalgyti, persivalgyti, susivalgyti, pasidainuoti, susidainuoti, apsigimti, prisireikti ir kt.

Pirmiausia noriu skaitytojų dėmesį atkreipti į sangrąžinių veiksmažodžių įvairias asmenuojamas formas esamajame bei būtajame kartiniame laike, nes čia dažniausiai daromos rašybos klaidos. Čia pateikiu visų trijų asmenuočių pavyzdžius:

Esamasis laikas

	I asmenuotė	II asmenuotė	III asmenuotė
aš	sukuosi	tikiuosi	mokausi
tu	sukiesi	tikiesi	mokaisi
jis, ji	sukasi	tikisi	mokosi
mes	sukamės	tikimės	mokomės
jūs	sukatės	tikitės	mokotės
jie, jos	sukasi	tikisi	mokosi

Būtasis kartinis laikas

aš	sukausi	tikėjausi	mokiausi
tu	sukaisi	tikėjaisi	mokeisi
jis, ji	sukosi	tikėjosi	mokėsi
mes	sukomės	tikėjomės	mokėmės
jūs	sukotės	tikėjotės	mokėtės
	sukosi	tikėjosi	mokėsi

Iš šių pavyzdžių matome, kad sangrąžinių veiksmažodžių asmenavimas yra beveik toks pat, kaip paprastųjų veiksmažodžių, tik prisideda dalelė -si. (Asmenavimas veiksmažodžių su priešdėliais ypatingai parodo tą panašumą paprastų ir sangrąžinių veiksmažodžių: aš atsimenu, tu atsimeni, jis atsimena, mes atsimename, jūs atsimenate, jie atsimena). Bet yra ir keli skirtumai, pavyzdžiui: kur paprastųjų veiksmažodžių esamojo ir būsimojo laiko vienaskaitos pirmo ir antro asmens galūnėse yra trumpi balsiai -u ir -i, tai sangrąžinių veiksmažodžių yra ilgi dvibalsiai -uo -ir -ie-.

I asmenuotė
aš jaučiu, aš jaučiuosi
tu jauti, tu jautiesi

II asmenuotė
aš tikiu, aš tikiuosi
tu tiki, tu tikiesi

Jau III asmenuotės balsių galūnės yra tos pačios:

aš rašau, aš rašausi
tu rašai, tu rašaisi

Taip pat yra skirtumas tarp sangrąžinių veiksmažodžių daugiskaitos pirmojo ir antrojo asmens galūnės ir paprastų veiksmažodžių daugiskaitos pirmojo ir antrojo asmens galūnės: rašoma ė, o ne e.

I asmenuotė
mes jaučiame, mes jaučiamės
jūs jaučiate, jūs jaučiatės

II asmenuotė
mes tikime, mes tikimės
jūs tikite, jūs tikitės

III asmenuotė
mes rašome, mes rašomės
jūs rašote, jūs rašotės

VASARIO 16 GIMNAZIJOS MOKSLEIVĖS ĮSPŪDŽIAI LIETUVOJE

Užtrukome beveik 4 valandas, kolei įlipome į traukinį, ant kurio buvo užrašyta: Berlin—Vilnius. Kelionė ilga: apie 20 valandų. Prie Lenkijos-Lietuvos sienos mus labai kratė, ištikrino viską. Ypatingai ieškojo spaudos. Tai koks čia rojus, jei nei knygos ar laikraščio įsivežti negalima? Kodėl jie bijo kitokių idėjų? Man gerai pasisekė: nieko netikrino, o mano draugės lagaminus išvertė, iškniso visus daiktus. Laimės dalykas! (...)

Taip prasidėjo austis apsilankymo Lietuvoje juosta. Kiekviena diena Lietuvoje buvo užimta; ekskursijos arba su giminėmis. Vieną popietę vadovai mums aprodė Vilnių: senamiestį ir naujamiestį. Matėsi daug raudonų vėliavų, kurios kabėjo beveik nuo kiekvieno pastato. Lenino portretai ir propagandiniai šūkiai: „Mūsų tikslas komunizmas", „Težydi Tarybų Lietuva". Labai nusivyliau. Juk čia ne ta Lietuva, apie kurią mano tėveliai pasakojo. Čia propaganda, komunistinės sistemos kvailystė. Spaudė širdį, žiūrint į Lietuvos suterštus vaizdus. Vilniuje vyrauja dvikalbiškumas. Visi užrašai dviem kalbom: lietuviškai ir rusiškai. Gatvių pavadinimai irgi neišvengė propagandos: „Lenino prospektas", „Komjaunimo gatvė" ir t.t. Baisu! Keletas gatvių vis tik pavadintos Lietuvos kunigaikščių vardais. (...)

Aplankėm Aušros Vartus. Tas šventas paveikslas, kurį dažnai mačiau tiktai atvirutėse, staiga išdygo prieš mane. Ėjome Vilniaus senamiesčio gatvėmis ir bandėme pajusti lietuviško gyvenimo pulsą. Bet kaip gali pajusti lietuvišką? Vilnius rusiškas miestas. Telefonu bandžiau paskambinti vienai lietuvei, bet kitame ragelio gale ėmė malti rusiškai. Labai nusivyliau: Lietuvos sostinėje beveik nekalbama lietuviškai! Gedimino pilies bokšte plevėsavo Tarybinės Lietuvos trispalvė vėliava: raudona, balta ir žalia. Daugumas bažnyčių uždarytos, paverstos muziejais. Išsigandau išgirdusi, kad ir Šv. Kazimiero bažnyčia paversta ateistų muziejumi. (...)

Prieš Velykas nuėjome nusipirkti kiaušinių. Stojome į eilę. Kažkas paklausė mūsų paso. Parodėme. Iš karto pardavėjos pasidarė labai malonios ir leido mums pirkti kiaušinių kiek norime, kai visiems kitiems pardavė tiktai po dešimt. Ir kitose parduotuvėse, kai tik pastebi, kad užsienietis, tuoj patarnavimas pasikeičia; pardavėjos pradeda šypsotis, siūlosi patarnauti.

Danutė Baltutytė
(Europos lietuvis, nr. 28, 1984.VII.13)

O kas tėvynėje?

Gintaras Rimkevičius, 24 m., jauniausias Lietuvos simfoninio orkestro dirigentas.

Vakarų Berlyne pasibaigė Herberto fon Karajano fondo tarptautinio dirigentų konkurso trys turai. Kartu su JAV ir Š. Korėjos Respublikos atstovais į finalą pateko ir tuo pačiu konkurso laureato vardą iškovojo Lietuvos valstybinės filharmonijos simfoninio orkestro dirigentas Gintaras Rinkevičius.

Privalomoji konkurso programa buvo gana sudėtinga: ją sudarė Bethoveno, Bramso, Mendelsono, Čaikovskio, Mocarto kūriniai, o visi trys konkurso turai teužtruko tris dienas.

Gintaras Rinkevičius — jauniausias Lietuvos dirigentas. Jam — tik 24 metai. Kilęs iš Vievio, abu tėvai — pedagogai. Baigęs M. K. Čiurlionio meno mokyklą, studijavo Leningrado valstybinėje konservatorijoje, pernai baigė žinomo pedagogo A. Michailovo vadovaujamą simfoninio orkestro dirigavimo klasę ir pradėjo dirbti Lietuvos valstybinėje filharmonijoje simfoninio orkestro dirigentu. „Gintaras Rinkevičius turi nuostabią muzikinę intuiciją ir įgimtą muzikinę kultūrą.

Su dideliu pasisekimu jis dirigavo Maskvos ir Leningrado valstybiniams simfoniniams orkestrams.

Vilniaus filharmonijos sol. Danielius Sadauskas pagrindinį dėmesį skiria dabartiniams kompozitoriams. Vilniuje įvykusį koncertą jis pradėjo V. Paltanavičiaus dainomis „Žadėjai juoktis" (žodžiai E. Mieželaičio), „Senatvė" (žodžiai J. Strielkūno), naujuoju vokaliniu A. Bražinsko ciklu „Mano dainos", kuriam panaudotos V. Mačernio tekstas. Antrojon dalin, kuri buvo skirta klasikai, įsijungė kamerinis Lietuvos kompozitorių sąjungos ansamblis — fleitistas V. Gelgotas, smuikininkas A. Batovas, violončelistas I. Kučinskas, pianistas P.. Stravinskas ir altistas K. Apanavičius.

Brazilijos lietuvio jaunuolio Markaus Lipo įspūdžiai Lietuvoje

Rašau pareiškimą visiems mano draugams, iš Amerikos, Kanados, Vokietijos ir kitur, kurie tiek daug man padėjo ir padeda.

Važiavau į Vokietiją studijuoti lietuvių kalbos ir istorijos Vasario 16 gimnazijoje, pagyventi tarp lietuvių ir sustiprinti savo lietuvybę, galvojant apie Braziliją, kur lietuvių padėtis yra gana silpna. Dabar, mokslo metų gale, žinau, kad daug išmokau gimnazijoje ir būsiu geriau pasiruošęs dirbti mūsų bendruomenėje Brazilijoje. Išpildžiau visus savo norus, nuvažiavau į Lietuvą pamatyti savo senelių gimtinę, mūsų žemę, kuri taip vargsta, ir dėl kurios dirbame, gindami jos teises: religines ir tautines. Šitą aš visur dariau, dariau ir Lietuvoje.

Iš Vokietijos kiekvienais metais būna „Tėviškės draugijos" organizuojamos kelionės į Lietuvą: pasinaudoja jom ir mokiniai, kadangi pigiai išeina ir gaunamas dešimties dienų leidimas. Per „dešimt dienų" šeimininkai mums parodė gražiausių ligoninių, sanatorijų ir Lenino paminklų (ir vieną užmirštą Vytauto paminklą). Į kaimą, į tą vietą, kuri mane daugiausia domino, kur gimė mano senelis ir močiutė, jie neleido važiuoti. (Iš viso kaimus galėjome matyti tik pro traukinio ar autobuso langą.) Prašiau, kad mus nuvežtų į Šiluvą arba į Kryžių kalną — neleido. Jie trukdė, kai norėjome eiti Didįjį penktadienį į bažnyčią. Bažnyčios restauruotos, bet didelė dalis naudojama kaip paveikslų galerijos. Jie nepraleido progos pasišaipyti iš mūsų tikėjimo.

Paskutinę dieną šeimininkai prašė, kad padarytume pokalbį apie mūsų įspūdžius. Daug kas man patarė, kad neeičiau į pokalbį, bet aš norėjau, kad jie žinotų, jog aš nebijau. Nebijojau pasakyti ir tiesos: mano patirtus nemalonius jau minėtus ir kitus dalykus, pvz., Vilnius — rusų kalbos miestas, ar mano „malonumą", kai nuėjau į vieną bažnyčią Vilniuje ir ją radau pilną dėžių. (Ta bažnyčia dabar yra sandėlis.) Viso šito „Gimtojo Krašto" laikraštyje jie nerašė nė skiemens. Tame straipsnyje apie mane vyravo gryna „Tėviškės" propaganda mano vardu. Aš, vienintelis iš Brazilijos, buvau labai įdomi jiems auka. Bet jeigu jau prieš tai buvau uolus sovietų priešas, po to dar daugiau ir sąžiningiau dirbsiu prieš mūsų Lietuvos melagius parazitus! Aš ne tik girdėjau iš kitų apie komunistų melagingą sistemą, bet dabar pats patyriau, kokia ji sukta. Man gaila lietuvių, į kurių burnas kokie nors reporteriai sukiša savo pigią propagandą. Gaila Lietuvėlės, kuri turi pakęsti jos dvasios ir tiesos klastotojus.

(Iš „Europos lietuvio")

Ateitininkai S. Paulo Brazilijoj

Ateitininkų susirinkimas

Ateitininkų susirinkimas įvyko rugsėjo 2 dieną Vila Zelinoje. Skaitant pavėlavusius, susirinkime dalyvavo 11 narių. Mokytoja Lucija Jodelytė-Butrimavičienė kalbėjo apie Šv. Raštą ir atskiras jo knygas. Diskusijos sukosi apie gyvenimo prasmę. Jos buvo gan gyvos ir jaunimo pasisakymai įdomūs. Baigę susirinkimą, gėrėm kavą ir rašėm „Ateitininkų Žodžiui". Pora išskubėjusių anksčiau, žadėjo vėliau parašyti. Lauksim.

J.J.

Komentaras Markui atgal sugrįžus

Noriu pasveikinti Markų Lipą, vėl grįžusį į mūsų tarpą. Mes visi pastebėjom tą didžiulę pažangą, kurią jis padarė lietuvių kalboje metus ir truputį praleidęs Vasario 16 gimnazijoje. Atrodo, kad kalbos kursas buvo stiprus ir Markus mokėjo juo pasinaudoti. Norėčiau, kad daugiau jaunų žmonių norėtų ir turėtų galimybės tokią mokyklą išeiti.

Tačiau tie, kurie negalės pašvęsti metų laiko lietuvių kalbai ir neturės progos važiuoti į Vokietiją, turėtų neužmiršti, kad ir Sao Paulyje PUC turime lietuvių kalbos kursą. Tai irgi proga išmokti savo kalbą.

Sugrįžęs Markus praturtino mūsų negausų būrį.

Sveikinu Markų, sugrįžusį atgal, ir linkiu, kad daugelis pasektų jo pavyzdžiu.

Douglas Saldys

Pagalvokime

Mūsų kolonijoje dar veikia kelios jaunimo grupės, kurios reprezentuoja lietuvišką kultūrą. Veikia tautinių šokių grupės, „Volungės" choras, skautai ir ateitininkai. Tačiau aš galvoju, ar po keliolikos metų jos dar veiks? Laikas bėga. Metai po metų vis keli dalyviai nustoja lankyti savo grupę. Nustoja dėl įvairių motyvų. Vieni veda ar išteka, kitiems sutrukdo studijos, treti išsikelia toliau gyventi. Yra ir tokių, kuriems pradeda atrodyti, kad jų misija lietuviškoje kolonijoje jau baigta. Ne visuomet atsiranda naujų, kurie pasitraukusių vietas užpildytų ir garantuotų grupių ateitį.

Todėl mes, lietuviai, turime susirūpinti, turime ką nors daryti, kad mūsų ateitis nebūtų tokia liūdna, kad nepasibaigtų kolonija.

Ir tu, lietuvi, pagalvok apie tai.

Markus Sauka

Namo sugrįžus

Grįžęs iš savo kelionės, norėčiau pasakyti, kaip man atrodo Brazilija ir mūsų lietuviška Brazilija.

Dabar galiu palyginti mūsų lietuvius su kitais Europos, Amerikos ir net Lietuvos lietuviais. Mes negalime sakyti, kad Brazilijoje yra problemų su jaunimu, daugiau ar mažiau jų yra visur. Tiesa, mes turime daugiau sunkumų su lietuvių kalba. Ir sunku iš tos problemos išsivaduoti. Gerai, kad atsiranda dar naujų idėjų, kaip lietuvių kalbos pamokos Universitete, kurios, tikėkimės, patalkins mūsų veiklai.

Kol dar bus jaunimo, kurs nuoširdžiai dirbs Lietuvai, ji nemirs. Nežinau, kas atsitiks, kai jo nebus. Aš nenorėčiau to matyti ir būti liudininku.

Markus Lipas

Gyvenimo prasmė

Ar jau galvojai, dėl ko gyveni? Manau, kad daug žmonių gyvena, nežinodami savo gyvenimo tikslo. Kad žmogus galėtų atsakyti į pagrindinius gyvenimo klausimus, jam reikia susikaupti. Tik susitelkime mes galime giliau pamąstyti apie mūsų gyvenimą. Kasdienos triukšme tokie klausimai mums nė į galvą neateina. O jei nežinom kam gyvename, tai kam mokomės, kam dirbam ir kam stengiamės įveikti gyvenimo sunkumus?

Reikia, kad surastume laiko Dievo Žodžiui — Biblijai. Ją skaitydami suprasim, kad žmogus pats savyje neranda gyvenimo tikslo. Šviesa gali ateiti iš jo santykio su Dievu. Atradęs savo vietą pasaulyje, žmogus prasmingiau gyvens ir geriau sugyvens. Geriau supras save ir kitus. Gyvenimo prasmės suradimas patį gyvenimą daro linksmesnį.

Stasys Žūtautas

Išvyka į Barretos

Rugpiūčio 25 ir 26 dieną „Rūtelės" ir „Nemuno" šokių grupės važiavo į Barretos. Miestas turėjo „Boladeiro" šventę. Iš S. Paulo išvažiavom 9 val., į Barretos atvažiavom 16,30 valandą. Negavom pietų, ir mūsų viešbutis buvo užimtas. Buvom apgyvendinti Psichiatrinėje ligoninėje. Pietų vietoje valgėm duoną su pienu. Vakarieniavom restorane. Po vakarienės autobusu važiavom į šventę. Rūbus pasikeitėm daržinėje, kur laiko šieną gyvuliams. Šokiams estrada buvo pastatyta tam pačiam stadione, kur neseniai jaučiai šokinėjo. Iš šokių grįžom jau po pusiaunakčio. Kėlėmės septintą valandą, kad po pusryčių eitume į paradą. Kai mes ėjome parade, tai šaligatviuose stovintieji norėjo, kad eidami šoktume. Pietavom „Jokei Club". Po to sugrįžom į S. Paulo. Taip buvo. Tikėk, jei nori.

Audris Tatarūnas

Aleksandro Valavičiaus išleistuvės

Liepos 22 dieną Vila Zelinos klebonijoje įvyko Aleksandro Valavičiaus išleistuvės. Išleistuves surengė ateitininkai.

Aleksandras Valavičius išvažiavo į Šiaurės Ameriką pasigilinti moksle ir įgyti magistro laipsnį.

Aleksandras yra buvęs Brazilijos studentų ateitininkų pirmininku. Jis ilgą laiką buvo Brazilijos Lietuvių Jaunimo Sąjungos pirmininku. Jo kadencijoje buvo atlikta visa eilė svarbių darbų: Pirmasis Pietų Amerikos Lietuvių Jaunimo suvažiavimas, „Nerijos" choro priėmimas; jo straipsniai braziliškuose laikraščiuose, iškeliantys Lietuvos padėtį ir t.t. Mums atrodo, kad visa tai negali būti užmiršta, nes tai atsitiko ne be jo pastangų, ir todėl mes, ateitininkai, nutarėm ruošti jam išleistuves. Labai maloniai praleidom vakarą. Po vakarienės kiekvienas dalyvis pasakė savo žodį lietuviškai. Po to dar ilgai dainavom lietuviškas dainas.

M. Lipo sutiktuvės

Ta pačia proga atšventėm sutiktuves Morkaus Lipo, kuris buvo neseniai grįžęs iš Vokietijos. Morkus buvo Brazilijos atstovas. Vtam Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongrese. Po Kongreso Morkus važiavo į Vasario 16-tosios gimnaziją mokytis lietuvių kalbos. Vokietijoje jis įstojo į ateitininkus ir davė ateitininkišką įžodį.

Linkime, kad jis ir čia prisidėtų prie ateitininkiškos veiklos.

Aleksandrui linkime daug sėkmės moksle, įgyti daugiau patirties lietuviškoje ir ateitininkiškoje veikloje ir greitai sugrįžti į Braziliją.

Robertas Jonas Saldys

Jaunimas ir religija

Įdomus dalykas, kad jaunimas jaunam amžiuje pradeda svarstyti gyvenimo dalykus. Kas anksčiau neatsitikdavo, kurs anksčiau nesidomėdavo religiniais dalykais, pradeda juos mylėti. Ir tai yra tiesa. Jaunimas pradeda galvoti apie gyvenimo tikslą ir savo ryšį su Dievu. Tačiau yra jaunimo (ir nemažai), kuris savo amžiuje nesidomi religiniais dalykais. Kodėl taip atsitinka? Daugelis vaikystėje yra gavę iš tėvų religinius pamokymus, su jais sutinka, juos vykdo, praktikuoja. Tačiau beaugant jų tikėjimas pradeda silpnėti ir religinis gyvenimas jų daugiau nedomina.

Viena iš daugelio priežasčių yra draugų, kurie nelanko bažnyčios, įtaka. Jie sako, kad vietoj lankę bažnyčią mes galime daryti įdomesnius dalykus. Kiti pasibijo, kad jų nevadintų „šventaisiais", nes tas vardas nėra populiarus.

Kita priežastis — draugavimas. Daug jaunimo draugauja, bet nesilaiko moralės nuostatų. Kad išvengtų sąžinės priekaištų, tolsta nuo religijos ir jos reikalavimų. Mes, jaunimas, dažnai nesutinkame su Bažnyčios nuostatais ir reikalavimais. Bet mes taip mažai pažįstame religiją ir Šventą Raštą, kad neturime galimybės duoti mūsų sutikimą.

Ona Paulė Tatarūnaitė

Iš „Mūsų Lietuva", Nr. 36
1984.IX.13

Ateitininkų Federacijos Tarybos posėdis

Šių metų rugpiūčio 26 dieną, šeštadienį, Chicagoje Ateitininkų namuose, įvyko AF Tarybos posėdis.

Posėdžio metu Vyr. Ateitininkų Federacijos Vadas, dr. Kazys Pemkus pateikė ateinančių metų veiklos planus bei pasidalino mintimis aktualiausiais šių dienų rūpesčiais. Šių svarstybų metu buvo daug svarstyta Jubiliejinio kongreso reikalais, kuris bus 1985 m. rugp. 1—2 d.

Be to, svarstyta:

1) Ateitininkų spauda ir leidinių serija „Mūsų idėjos dabarties šviesoje".

2) Jaunimo programų paruošimo vykdymas ir pasisakymai dėl jų krypties.

3) Jaunųjų intelektualų židinių telkimas, bei Sąjungų pirmininkų (arba atstovų) pranešimai ir pageidavimai.

Hamiltono ateitininkų Aleksandro Stulginskio kuopos „Rugsėžinė"

Dalis Hamiltono ateitininkų žaidžia su parašiutu per „rugsėžinę".

Po smagiai pailsėtos vasaros Hamiltono ateitininkų kuopa rugsėjo 23 d. pradėjo savo veiklos metus. Visi anksti susirinkome prie bažnyčios su seniai nenešiotomis uniformomis (juostos ištrauktos iš stalčiaus dugno)9:00 valandos mišioms. Išklausę gražiai šv. Mišias, greitai ruošėmės suplanuotai „rugsėžinei" (tai yra gegužinė — rugsėjo mėnesyje — „rugsėžinė").

„Ar turime dešreles?" „Taip turime".

„Ar turime bulkutes?" Taip.

„Minkšsviedinio lazdą?" „Taip.

„Kur gražus saulėtas oras? Kas turėjo užsakyti gerą orą?"

Tai, matote, pamiršę užsakyti gerą orą šiai dienai, važiavome į Bronte Park. Debesys pilki ir šalta, bet vis vien mūsų nuotaika gera.

Susirinkome nemažas skaičius moksleivių ir sendraugių, gaila be studentų, bet buvo smagu matyti daug naujų jaunučių. Susilaukėme ir porą svečių iš Toronto.

Tai buvo įdomiai praleista popietė veiklos pradžiai, tik sekančiais metais turėsime atsiminti užsakyti šiltesnę, saulėtą dieną!

Dana Grajauskaitė

Jaunimas neša plakatą eisenoje, Toronte, Katalikų kongreso metu.

Lietuvių katalikų kongrese

Torontiškė Rūta Girdauskaitė, nešiojanti tautinius rūbus ir savo studentų ateitininkų spalvas, yra nuotraukoje antrajame puslapyje „The Toronto Star" laikraščio rugsėjo 3 d. laidoje. Rūta kartu su Kanados ateitininkais ir kitais veikliais asmenimis rinko parašus, kurie pridėti prie laiško popiežiui Jonui Pauliui II. Laiške Kanados lietuviai dėkoja popiežiui už jo susirūpinimą Lietuvos kenčiančia bažnyčia ir prašo jo pagalbos, kad kun. Alfonsas Svarinskas ir kun. Sigitas Tamkevičius būtų paleistas iš Sovietų kalėjimo. Popiežiaus apsilankymo metu Kanadoje Toronto kardinolas Emmett Carter pažadėjo popiežiui įteikti trispalve surišta sąsiuvinį su tais parašais. „The Toronto Star" nuotraukoje Rūta įteikia kardinolui šį sąsiuvinį. (Parašų rinkimu rūpinosi ir Inter-Religious Task Force for Human Rights and Religious Freedom in Soviet-bloc Countries).

„The Toronto Star" Janice Turner aprašo taip pat ir šv. Mišias šv. Mykolo katedroje rugsėjo 2 d., kuriose dalyvavo maždaug 2000 lietuvių. Prieš šv. Mišias buvo suorganizuota eisena nuo miesto rotušės iki katedros. Lydimi plakato, kuris rašė, kad mes meldžiamės už kenčiančią Bažnyčią, sekė Kanados ir Lietuvos vėliavos, skautų bei studentų ir moksleivių ateitininkų vienetų vėliavos. Po to kartu eisenoje dalyvavo maždaug 400 šv. Mišių dalyvių. Tą vakarą Toronto televizijos stotys rodė vaizdus iš eisenos ir šv. Mišių.

Visur religiniame pasaulio lietuvių katalikų kongrese matėsi veiklių ateitininkų, pvz. rugsėjo 1 d. buvo svarstybos „Religinė išeivijos jaunimo orientacija — kas stiprina ir kas silpnina jo tikėjimą". Jose dalyvavo ateitininkai: vadovė Gabija Juozapavičiūtė-Petrauskienė, nariai Laima Gustainytė-Underienė ir Saulius Jankauskas. Kitur veikli Rasa Lukoševičiūtė-Kurienė ir stud. Edis Putrimas. Sceninėje jaunimo programoje skaidres paruošė Giedrė Čepaitytė iš Toronto, Juliaus Sasnausko laišką skaitė Arvydas Žygas, dainavo Ramūnas Underys ir

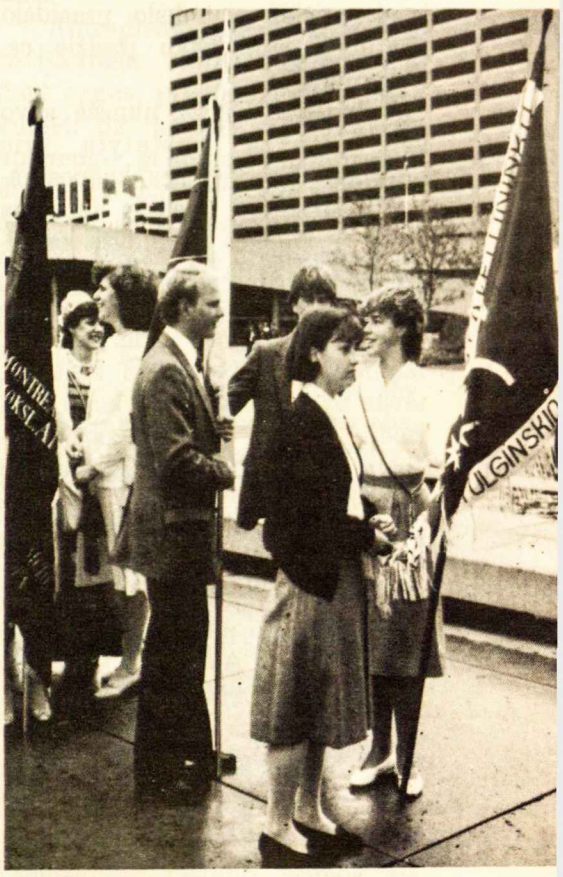

Moksleiviai ateitininkai, bei kiti jaunimo vienetai Toronte ruošiasi eisenai į Katalikų kongreso šv. Mišias.

Vaidotas Vaičiūnas. Organizaciniam darbe, žinoma, prisidėjo įvairių organizacijų nariai. Tačiau viena dalyvė pasisakė, kad pasijuto esanti Ateitininkų Kongrese (matėsi ir Ateitininkų Federacijos vadas dr. K. Pemkus). Žinant, kad Ateitininkų Kongresas bus 1985 m. rudenį, galima skaityti, kad kongresai labai gražiai pritaria viens kitam.

rk

Moksleiviai važiuoja ir dainuoja, vasaros stovyklos metu. Prie vairo: Aidas Kriaučiūnas, prie pianino: Linas Udrys, Kovas Palubinskas, Vėjas Liulevičius, Audrius Polikaitis, Andrius Gražulis ir komendantas Vytas Kliorys.

Kun. A. Lipniūno kuopos šventė

Čikagos moksleivių ateitininkų kun. Alfonso Lipniūno kuopa suruošė savo šventę birželio antrą dieną. Pirmoji dalis Jaunimo centro koplyčioje. Iškilmių pradžioje kuopos nariai bei kandidatai, nešini po gėlę, įlydėjo eisenoje kuopos vėliavą į koplyčią. Mišias aukojo kuopos dvasios vadas, tėvas A. Saulaitis. Po labai gražaus ir šventiško pamokslo prasidėjo ypatingai simboliška įžodžio ceremonija.

Kiekvienas narys nunešė savo gėlę į vazą, pastatytą prie altoriaus. Įmerkę gėles, kuopos nariai susirikiavo priekyje altoriaus veidu į žmones paliudyti kandidatų įžodį. Tada visi aštuoni kandidatai paėmę savo gėles sustojo priekyje koplyčios, veidu į altorių. Iškilmių dalyviams irgi sustojus, tėvas Saulaitis pravedė kandidatų įžodį. Baigus kiekvienas pabučiavo vėliavą. Nario juostelę užrišo Ateitininkų Federacijos Tarybos pirmininkas Juozas Polikaitis. Po to kuopos globėja D. Katiliūtė-Boydstunienė prisegė kiekvienam naujam nariui po gėlytę, ir kuopos pirmininkas Audrius Polikaitis kiekvieną pasveikino. Tada naujieji nariai įmerkė savo gėlytes į vazą su kitom narių gėlėm, ir prisijungė prie narių. Visa kuopa sukalbėjo ateitininkų Credo.

Ši ceremonija buvo labai reikšminga mūsų kuopai. Kiekviena gėlytė simbolizuoja tą kuopos narį, kuris ją atneša. Vaza, į kurią jos visos buvo sudėtos, yra kuopa. Dėjimas gėlių kartu reiškia, kad kiekvienas narys įneša ką nors ypatingo į kuopą, ir kad kuopa būtų truputį kitokia be to žmogaus. Kandidatai dėjo savo gėlytę į vazą tiktai davę įžodį, nes tada jie pasidarė tikra kuopos dalis.

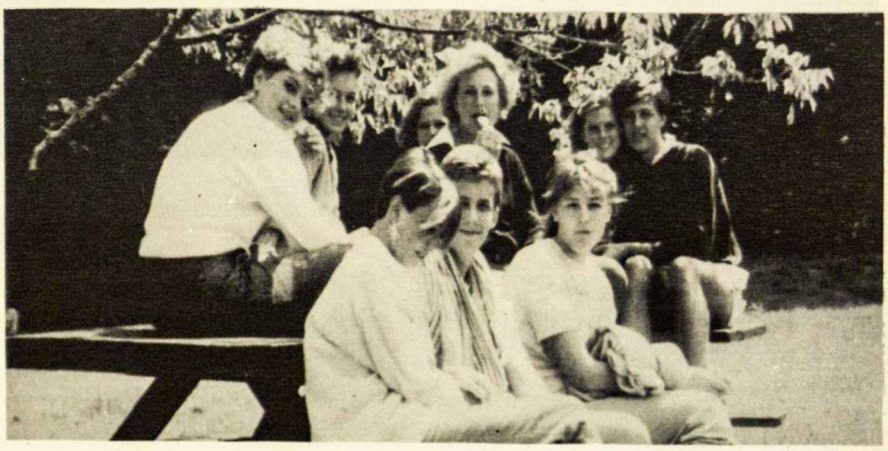

Stovyklos laisvalaikis ant suolo: Nida Gedgaudaitė, Povilas Reklaitis, Brigita Novickaitė, Undinė Mulokaitė, Viltis Janutaitė, Andrytė Giedraitytė, Gailė Radvenytė, Rimas Gaižutis.

Po įžodžio iškilmių kuopos gėlių vaza buvo padėta ant aukų stalelio. Aukojimo metu kartu su duona ir vynu buvo aukojamos ir gėlės, išreiškiančios kuopos atsidavimą Kristui. Mišių giesmes akordeonu palydėjo Audrius Polikaitis.

Antroji šventės dalis vyko Jaunimo centro mažojoje salėje. Iškilmingą posėdį atidarė pirmininkas Audrius Polikaitis, duodamas kuopos praeitų metų veiklos pranešimą. Naujųjų narių vardu žodelį tarė Rima Polikaitytė. Ateitininkų Tarybos pirmininkas J. Polikaitis sveikino kuopą ir naujuosius narius, o kuopos globėja D. Katiliūtė-Boydstunienė pasidalino kuopos mokslo ir veiklos metų įspūdžius ir jausmais.

Tada senasis pirmininkas pristatė naują kuopos valdybą. Ją sudaro pirmininkas M. Katilius-Boydstun, vicepirmininkė Aušra Jasaitytė, sekretorė Eglė Liutkutė, iždininkas Jonas Račkauskas ir korespondentas Gytis Liulevičius. Naujoji valdyba atsisveikino su abiturientais, kiekvienam prisegdama gėlytę ir įteikdama juostelę. Abiturientus pasveikino ir kvietė įsijungti į studentų ateitininkų veiklą Čikagos stud. ateitininkų draugovės pirmininkas Edmundas Saliklis.

Iškilmingajam posėdžiui pasibaigus, beveik visi pasiliko pasivaišinti tėvelių ir kuopos narių atvežtais skanėstais.

Marius Katilius-Boydstun

Kalifornijos moksleivių ateitininkų vasaros stovykla

Kalifornijos ateitininkai, stovyklautojai.

Rugpiūčio 18 d. visi stovyklautojai atvyko į Twin Peaks, San Bernardino kalnuose, pasiruošę stovyklauti devynias dienas. Tuojau užsiregistravo ir išsirinko savo namelius. Netrukus prasidėjo stovyklos atidarymas. Šiais metais vadovais buvo Vidas Neverauskas iš Detroito, Raminta Pemkutė iš Čikagos ir Arnoldas Kungys, Tadas Dabšys ir Dalytė Trotmanaitė iš Kalifornijos. Šeimininkavo ponios Vida Radvenienė ir Violeta Gedgaudienė.

Po atidarymo ir vėliavų pakėlimo buvo iškyla į Braškių kalną — statų kalną su gražiu vaizdu. Sugrįžę iš iškylos, skaniai pavalgėme ir nuleidome vėliavas. Vakarinė programa buvo susipažinimo vakaras — žaidimai ir lakstinėjimai. Po naktipiečių jaunesnieji stovyklautojai nuėjo miegoti, o vyresnieji turėjo progos pasikalbėti. Tuo ir baigėme pirmą stovyklos dieną.

Sekantį rytą visus prikėlė Arnoldas Kungys, varydamas į mankštą. Per vėliavų pakėlimą vadovai pranešė, kad šios dienos tema yra Dvynukų diena. Šalia būrelių herbų ruošimo, sportavimo ir dainavimo, stovyklautojų porelės ruošėsi pasirodyti kaip dvynukai per pietus. Buvo per šalta maudytis, tai linksminosi laisvalaikiu ir dainų valandėle. Vakare šv. Mišias laikė kunigas Bartuška, atvykęs iš Los Angeles. Pavalgę vakarienę, pasiruošėme vakarinei programai, kurios tema buvo „Pasakų laužas". Kiekvienas būrelis turėjo paruošti vaidinimėlį iš senos ar modernios lietuvių tautosakos. Po laužo susikabinę rateliu sugiedojome vakaro giesmę.

Sekantį rytą, po vėliavų pakėlimo ir pusryčių, sekė tvarkymasis ir darbo būreliai. Prieš pietus Dalytė Trotmanaitė skaitė paskaitą apie alkoholikus ir kaip jie išardo šeimas. Po paskaitos pradėjome ruošti temas stovyklos laikraštėliui. Po pietų buvo laisvalaikis ir maudymasis. Tada pradėjo veikti užsiėmimo būreliai: radijo valandėlės būrelis, kepimo

Stovyklautojai: (pirm. eil.) Viltis Janutaitė, Andrytė Giedraitytė, Gailė Radvenytė, Nida Gedgaudaitė, (antra eil.) Dalytė Navickaitė, Marita Daukaitė.

būrelis, kuris paruošė to vakaro naktipiečius, ir rankdarbių būrelis, kuris padarė žvakes susikaupimo vakarui. Vakarinė programa — Kaukių balius. Visi turėjo apsirengti pagal savo būrelio vardus ir sukurti dainą, kuri apibūdintų būrelio amatus. Po šokių ir vakarinės maldos vyresnieji susirinko salėje padainuoti, Vidui Neverauskui palydint gitara.

Antradienio tema buvo lietuviškumas. Stovyklautojai padarė sagas, primenančias visiems kalbėti tik lietuviškai. Visi turėjo apsirengti geltonai, žaliai ir raudonai. Po pusryčių vyko sportas, dainavimas ir paskaita apie skyrybas. Vakare buvo susikaupimo vakaras, per kurį buvo suvaidinti įvykiai Lietuvoje. Pirmoje stotyje Arnoldas Kungys suvaidino jauno žuvusio partizano vėlę, kitoje stotyje buvo suvaidintas slaptas ateitininkų susirinkimas nakties metu, o trečioje stotyje Raminta uždavė visiems užrašyti ant saulės spindulio ką mums reiškia laisvė. Vėliau tie popieriniai spinduliai buvo prilipinti ant „saulės", kuri buvo sudeginta ir kurios pelenai buvo išbarstyti aplink naujai pasodintą eglę.

Sekanti diena buvo šeimos diena. Visi stovyklautojai pasiskirstė į šeimas — Kazlauskus, Saulaičius, Trimakus, Vaišnius ir Tamošaičius. Pietauti „šeimos" ėjo panašiai apsirėdę, pagal temą — buvo, pvz., „Hillbillies" ir moderni šeima. Saulaičių šeima laimėjo pirmą vietą už įdomiausią aprangą. Po vakarienės prasidėjo žai-

dimų vakaras. Žaidėme „taškų taškai" ir „koks prots". Tamošaičiai laimėjo „taškų taškai", o Kazlauskai — „koks prots".

Dalytė Navickaitė, Raminta Pemkutė ir Gailė Radvenytė.

Saulutei patekėjus, prasidėjo varžybų diena. Vadovai paskirstė visus į keturias komandas: buvo Kinijos Kopūstai, Graikijos Baklava, Zimbabvės Kepti Driežai ir Australijos Aviena. Per visą dieną vyko įvairiausios rungtynės: tinklinio, kvadrato, gėrimo, valgymo, mašinos stūmimo ir t.t. ir t.t. Po pavakarių buvo pasirodymai. Tą vakarą matėme porą filmų. Jaunesniesiems — Walt Disney „Blackbeard's Ghost", o vyresnieji dar matė Alfred Hitchcock „Rear Window".

Sekančios dienos tema — mandagumas. Po darbo būrelių vyko pokalbis apie vaikų ir tėvų santykius ir laisvos kūrybos valandėlė. Po pietų padėkojome šeimininkėms, kurios turėjo išvažiuoti. Jų vietas perėmė ponai Prišmantai. Po pavakarių veikė užsiėmimo būreliai ir dainavimo valandėlė. Vakarinė programa — atskiri vakarai. Berniukai ir mergaitės atskirai praleido vakarą. Net pizzą valgėm atskirai. Buvo labai smagus vakaras. Kai mergaitės sugrįžo į namelius miegoti, rado puokštę gėlių ant kiekvienos lovos. Berniukai jas padovanojo, dėkodami Dievui už savo drauges.

Per greitai atvyko paskutinė stovyklos diena. Šią dieną tvarkėmės išvažiavimui ir mėginome ką nors sukurti talentų vakarui. Po iškilmingos vakarienės pasirodė visi, kurie buvo pasiruošę talentų vakarui. Sekė šokiai, po kurių vyresnieji šnekučiavosi, kol pavargo.

Paskutinį rytą sutvarkėme namelius ir susipakavome. Po vėliavų pakėlimo kunigas Bartuška laikė šv. Mišias. Sekė vėliavų nuleidimas ir stovyklos uždarymas. Tikimės, kad ir sekanti Los Angeles ateitininkų stovykla taip pat gerai pasiseks, kaip šių metų. Bus daug puikių prisiminimų.

Rymantė Vizgirdaitė

Kaukių balius 1984 m. Kalifornijos ateitininkų stovykloje.

Romui Kalantai, paminklas Dainavoje

Dainavos jaunimo stovyklavietės taryba spaudoje paskelbė pranešimą apie paminklą Kaune už Lietuvos laisvę 1972 m. susideginusiam Romui Kalantai. Pritarimas paminklui buvo gautas liepos 21 d. įvykusiame Dainavos rėmėjų suvažiavime. Pradžia jau padaryta — yra cementinis pjedestalas su ant jo užkeltu didoku granito akmeniu. Reikia tik skulptoriaus rankos paminklui apipavidalinti. Rūpintis paminklo reikalais įgaliota dail. Stasė Smalinskienė. Dabar pradedamas lėšų telkimas. Aukų čekius prašoma rašyti Camp Dainava vardu ir juos siųsti Stasei Smalinskienei, 14451 Melrose, Livonia, MI 48154, USA.

TRUMPAI

A.a. kun. Stasį Ylą mirties metinių proga prisiminė Niujorko bei apylinkių ateitininkai. Prisiminimas pradėtas Mišiomis Apreiškimo parapijos šventovėje. Mišias koncelebravo kun. J. Pakalniškis, kun. A. Račkauskas ir kun. K. Pugevičius. Pastarasis savo pamoksle kalbėjo apie velionio, kaip kunigo ir lietuvio didelę įtaką jam ir kitiems lietuviams. Akademinę minėjimo dalį salėje įvadiniu žodžiu pradėjo ateitininkų sendraugių kuopos pirm. J. Rygelis. Paskaitą apie velionio gyvenimą bei jo šakotą veiklą skaitė dr. V. Vygantas, padarydamas išvadą, kad a.a. kun. St. Yla buvo moralistas, derinantis protą, jausmą ir valią, niekada nestokojęs temų. Esą jis taipgi mėgo eleganciją ir formą kaip nuotaikos pakėlėjus, o žodį, pasakytą ar parašytą, kaip minties reiškėją. Paskaitą papildė skaid-

rės, susietos su velionio gyvenimu ir veikla. Jas aiškino A. Lukoševičius. Minėjime dalyvavo beveik šimtas asmenų.

Dail. Giedrės Žumbakienės meno kūrinių paroda buvo rugs.22-23 dienomis Kultūros Zidinio salėje Brooklyne, N.Y. G. Žumbakienė yra įsigijusi magistro laipsnį Northwestern universitete. Šiuo metu ji dėsto North Shore Art League institute, dalyvauja įvairiose amerikiečių ir lietuvių parodose. Jos darbų yra įsigijusios amerikiečių meno galerijos. Parodą Brooklyne rengė ateitininkai.

Stud. Vėjas ir Gytis Liulevičiai, abu aktyvūs ateitininkai ir gabūs jaunieji beletristai, įsijungė į „Ateities" žurnalo redakcinę kolegiją.

Ateitininkų mokslievių Prez. A. Stulginskio kuopos susirinkimas buvo penktadienį, spalio 5 d., Clarendon Hills pas Vytą Saulį.

Toronto ateitininkų visi vienetai rugsėjo 23 d. dalyvavo organizuotai šv. Mišiose. Per agapę koordinatorė dr. O. Gustainienė paskelbė šių metų globėjus: jaunučių — G. Čepaitytė, jaunių — A. Karkienė ir L. Underienė, moksleivių — Ž. Vaičiūnienė, D. Juozapavičiūtė ir dr. R. Petrauskas. Studentų patarėju sutiko būti A. Puteris. Visų dvasios vadu sutiko būti kun. dr. F. Jucevičius, kuris visus pasveikino. Taip pat tarė žodį ištikimas Toronto ateitininkų draugas V. Kolyčius. Moksleivių pirm. V. Čuplinskas visus supažindino su šių metų moksleivių valdyba ir moksleivių planais.

Užuojauta

Buvusiam „Ateitis" redaktoriui a.a. rašytojui **Pranui Naujokaičiui** mirus, nuoširdžiai užjaučiame žmoną Liną, vaikus ir visus artimuosius. Tebūnie Jam gera Dangaus buveinėje.

„Ateities" redakcija ir administracija

Belaukiant mišių MAS vasaros stovykloje: Audrius Polikaitis, kun. Antanas Markus, Daina Tijūnėlytė, Rasa Tijūnėlytė, Gytis Udrys.

Prie Spyglio ežero: Margarita Zubkutė, Aras Tijūnėlis, Viktoras Puodžiūnas, Audrius Polikaitis, Vida Vodopolaitė.

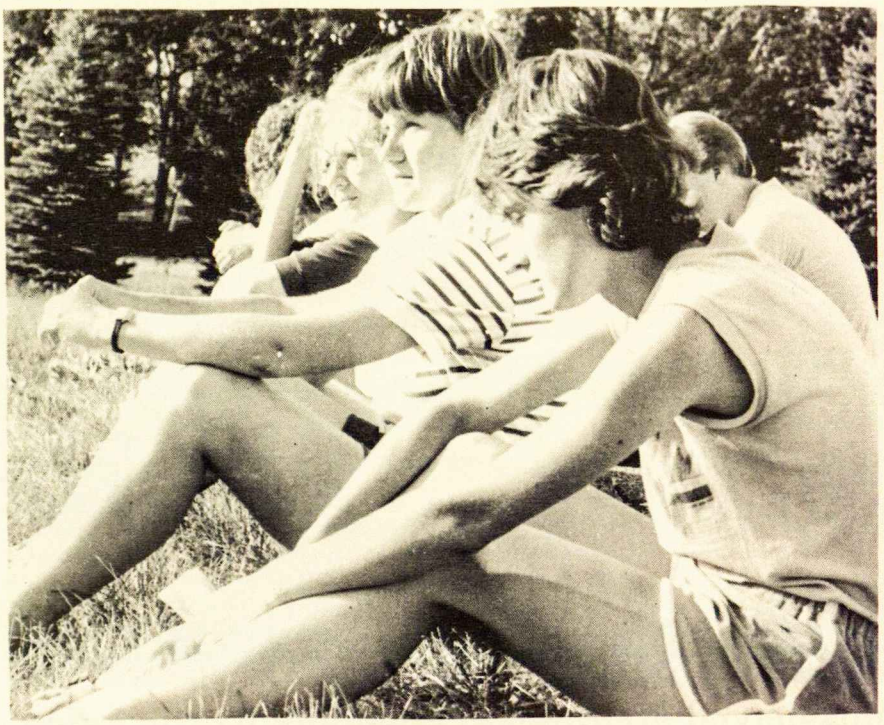

Dalis vadovybės: Rūta Končiūtė, Vida Kuprytė, Dalia Katiliūtė-Boydston.

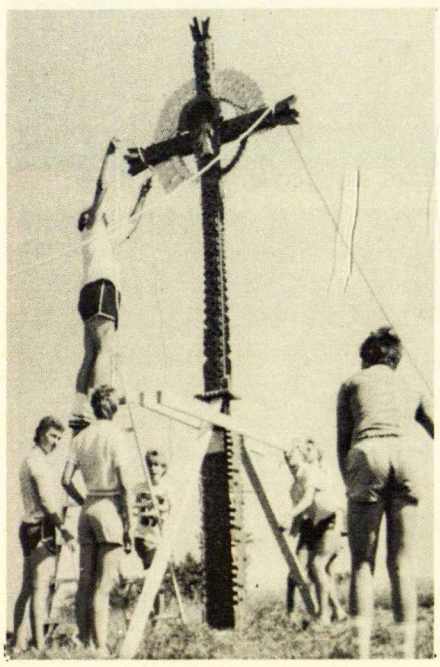

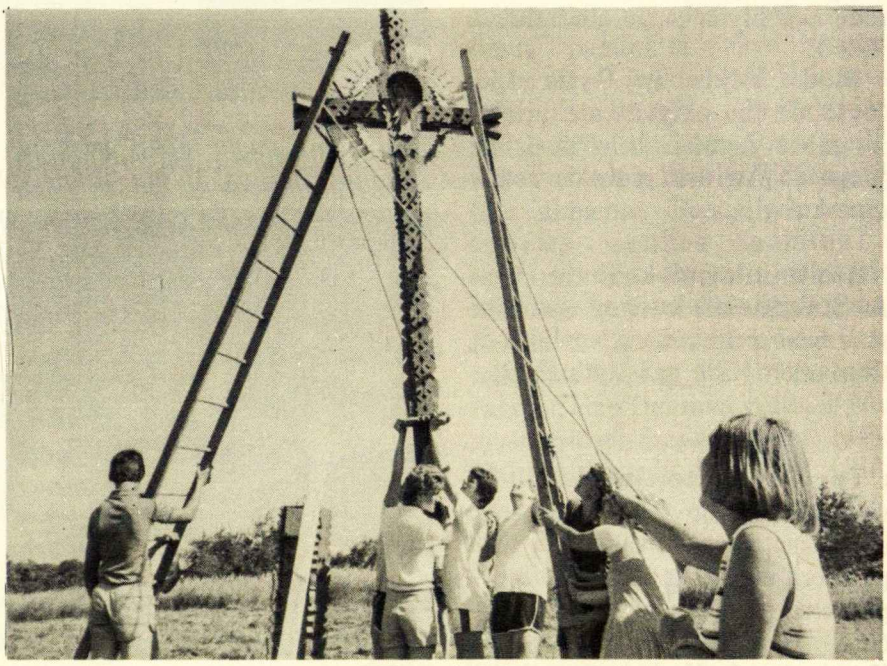

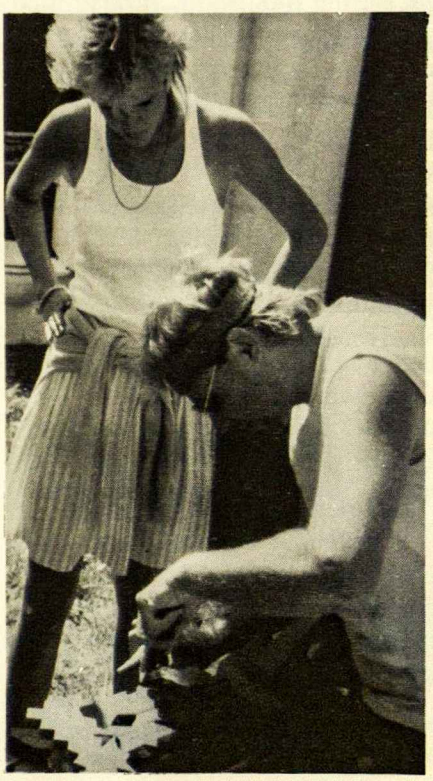

Moksleiviai ateitininkai atnaujina Kryžių kalną, Dainavos stovykloje.

Statement of ownership, management and circulation

"Ateitis" (publication number: USPS 935-440) is published monthly, except July and August. Its publisher and owner is American Lithuanian Roman Catholic Federation Ateitis 1022 Beau Brummel Dr., Dundee, IL 60118. The purpose, function, and non-profit Status of this organization and the exempt status for Federal income tax purposes have not changed during the preceding 12 months. The editor is Mrs. S. Petersonas, 2534 W. 40th St. Chicago, IL 60632. The managing editor is Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave. Chicago, IL 60629. In the preceding 12 months "Ateitis" averaged a press run of 1250 each issue (single issue neares to filing date, 1250) of which 1009 (1013) were distributed to paid individual subscribers by mail and none (0) sold through dealers, carriers, street vendors or counter sales; total paid circulation being 1009 (1013), free distribution by mail, carriers or other means 76(88). Copies not distributed—left over 165 (149).

ALp(LKA)1786
1984, Nr.9

90.725.219